

Ž. Peržan: NEŠTO O EVOLUCIJI OPERATIVNIH FORMI

U uvodu članka¹⁾ pisac ističe velike promene koje su nastale u sredstvima i načinu vođenja rata u vremenu od 1914 do 1954. U početku ovog razdoblja pešadija je bila izrazito najbrojnija, sporo se kretala, a podržavao ju je relativno mali broj oruđa. Pri svem tom ona je bila prožeta ofanzivnim duhom i rešenošću da vodi pokretni rat. U završnom periodu pešadija postaje sve manje brojna, sve više se motorizuje i popunjava specijalnim oružjem, a podržava je masa veoma moćnog oružja. Težnja za pokretnim ratom ostala je i dalje, ali se pokret mogao ostvarivati samo snažnim i kratkim udarima.

Ako se ovim promenama koje su nastale za proteklih 40 godina, nastavlja pisac, dodaju i one koje će verovatno nastati u toku idućih 10 godina (usled razvoja atomskog naoružanja, pojave specijalnih oruđa i anglosaksonske koncepcije o ogromnim pomorsko-vazдушnim snagama), može se zaključiti da će razvoj dostići tako fantastične razmere da će zemljina kugla postati premala za rušilačku moć čoveka.

Ovaj je članak pisac podelio na dva dela. U prvom delu on teži da istakne osnovne tendencije evolucije operativnih formi u vremenu od 1914 do 1954 i radi njihovog prikazivanja služi se šemama. U drugom, pak, delu on pokušava da odredi nove faktore koji se već sada mogu sagledati i koji utiču na dalju i sve bržu evoluciju operativnih formi.

Razne operativne forme pisac prikazuje u iznetim šemama na kojima su predstavljene jedinice koje su obično u tome periodu upotrebljavane za izvođenje operacije. U svim slučajevima radi se približno o jednoj armiji. Njen sastav i glavne karakteristike koje hoće da se istaknu šemom naznačeni su u legendi. I

najzad, da bi se što bolje shvatila evolucija operativnih formi, pisac u glavnim crtama razmatra doktrine koje su bile u važnosti u pojedinim periodima.

Veliki porast naoružanja i pojava novih i sve moćnijih sredstava predstavljaju opštu tendenciju pod čijim su se uticajem menjale sve različite karakteristike koje se ovde pominju.

Po mišljenju pisca, »front« u obliku linije iz 1914—1918 nastao je iz dvojakih uzroka: jedni su nerazdvojni od sredstava dotične epohe i iz njih proizilaze, a drugi su slučajni. U prve spadaju prvenstveno sporo kretanje pešadije i stočna vuča kod artiljerije i komore, usled čega je svaku prazninu (»rupu«) na frontu bilo veoma teško brzo zapušiti. Među slučajne uzroke spada duga stabilizacija koja je nastala usled uravnoteženosti snaga obeju strana. U ovo su vreme usvojeni postupci i stvorene navike koje nisu iščezle ni kad je period stabilizacije prošao. Oba su protivnika težila da iskoriste i najmanji nedostatak u rasporedu suprotne strane, što je dovelo do obrazovanja položaja u obliku linije, do tesnih spojeva između susednih jedinica i krutih granica između njih, pri čemu se uvek strogo vodilo računa o zemljišnim »kompartimanima«.

Međutim, izgleda da slučajni uzroci stabilizacije nisu bili potpuno shvaćeni i da nije bilo uočeno u kolikoj je meri ona uticala na taktiku i navike trupe. Stoga je Francuska armija 1939 primenivala uglavnom iste taktičke postupke kao i u Prvom svetskom ratu.

Počev od 1940 godine, nastavlja pisac, Francuska armija se oslobađa liniske krutosti i zavisnosti od kompartimana zemljišta. Velikim se jedinicama dodeljuju ose dejstva stim što bočne granice zona treba i dalje da se poštuju. Tenkovi i taktička avijacija koji su 1918 bili tek u začetku, masovno stupaju u dejstvo i utiču na taktiku. Međutim, na Zapadu nikad nije postignuta ni približna ravnoteža u ovim novim snagama, što je možda isto

¹⁾ Essai sur l'évolution des formes opérationnelles, par J. Pergent, *Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift*, jun 1955.

tako izuzetna pojava kao što je bila i stabilizacija 1914, ističe pisac.

U današnje vreme izgleda da sve više dolazi do izražaja težnja za operativnom slobodom. Na mesto ranijih »osa« sada dolaze »pravci«, koji se obeležavaju samo jednom tačkom — ciljem kome treba težiti, bez obzira na put kojim će se do njega doći; pri ovome su dozvoljena sva obilaženja i skretanja od najkraćeg puta.

Pisac postavlja pitanje nije li ovolika sloboda ipak preterana i ne proizlazi li ona možda iz suviše smelog uopštavanja iskustava izvučenih iz završnih pobedonosnih operacija na Zapadu? Međutim, nova sredstva stalno povećavaju pokretljivost boraca. Pešadija će uskoro moći da se u toku jedne iste akcije prebacuje automobilima od jednog mesta na kome je vodila borbu do sledećeg mesta borbe, što će svakako dovesti do korišćenja svih pogodnih i dostupnih itinerera.

Međutim, evolucija doktrine nije baš tako velika kao što to na prvi pogled može izgledati. Posle pola veka se ustvari ponovo došlo do zahteva sve veće operativne pokretljivosti, što su obe strane propovedale i isticale i pre 1914. No, u vreme mira često se zaboravlja i potcenjuje *uticaj vatre*, a u Prvom svetskom ratu, blagodareći baš snazi vatre, operativna je pokretljivost bila brzo ukočena pred neprekidnim frontovima.

Dosada je, ističe pisac, ovaj problem razmatran sa gledišta doktrine koja, iako počiva na sredstvima sa kojima se raspolaže, ipak i sama podleže raznim tumačenjima, ocenama i promenama. Međutim, u mnogo se jasnijem obliku nameće pitanje promena u sredstvima i njihov uticaj na operativne forme. Od uvođenja vatrenog oružja pa do Prvog svetskog rata, osnovna težnja razvoja sastojala se uglavnom u tome da se raspolaže što većim brojem boraca naoružanih puškama i što većim brojem pešadiskih četa (približno po 200 pušaka), podržvanih što većim brojem artiljerijskih cevi. Međutem, između Prvog i Drugog svetskog rata nastaje najdublja promena u pogledu sredstava. U ovom se periodu razvoj kreće u smislu stalnog povećavanja broja i stvaranja novih oruđa za podršku pešadije, a u okviru nje same — u smislu stalnog povećavanja njene vatrene moći. Divizija iz 1918 nije imala više pešadije od današnje divizije, ali se pešadija u današnjoj diviziji diferencirala na veliki broj specijalista koji pomažu dejstvo strelaca. Sem toga, u okviru dana-

šnje divizije nalazi se više drugih rodova nego prave pešadije. I najzad, nastavlja pisac, možda se glavna razlika sastoji baš u tome što broj pešadiskih divizija opada, a stalno raste broj oklopnih i mehanizovanih. Ukratko, danas ima manje strelaca u okviru pešadije i srazmerno manje pešadije u okviru kopnene vojske. Sem toga, smanjuje se i ukupan broj divizija u okviru armija pojedinih zemalja, pošto savremene divizije, bilo da su pešadiske ili oklopne, koštaju mnogo više.

Iz ovih promena u sredstvima, zaključuje pisac, proizlaze ove krupne posledice koje duboko menjaju operativne forme:

— širenje jedinica po frontu, što omogućuje njihovom većem vatrene moći i veću pokretljivost, usled čega mogu da postoje i veći međuprostori;

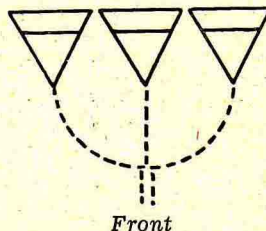
— ogromno ešeloniranje po dubini, pošto sigurnost raznih vrsta oruđa zahteva njihovo povlačenje u dubinu; to dozvoljava i njihov povećani domet;

— proširivanje zona kojima teče saobraćaj, pošto je on postao mnogo gušći i obimniji, a transportne jedinice mnogo brojnije;

— najzad, sve veći porast korišćenja treće dimenzije bojišta od strane avijacije, čije se baze povlače sve više u dubinu zemlje.

Ako se šematski pretstavi pešadiska divizija iz Prvog svetskog rata, njen bi oblik bio sličan trouglastom letećem zmaju (vidi šemu — 1914—1918), sa osnovom okrenutom napred, a na zadnjem se kraju nalazi dugi kanap. Međutim, šematski prikazana, današnja divizija ima oblik zmaja koji se preokrenuo. Napred na vrhu nalaze se udarni delovi, a pozadi su ešelonirani svi ostali delovi koji sadejstvuju i koriste uspeh elitnih jedinica koje se nalaze na čelu. Pozadi, zmaj više nije vezan samo tankim kanapom, već snopom moćnih kablova.

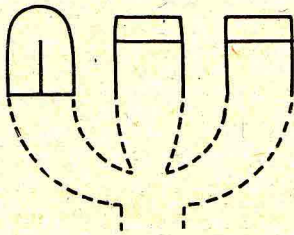
1914 - 1918

3 (ili 4) korpusa u liniji bez međuprostora;

- veliki procenat pešadije;
- komunikacijske linije relativno uske.

1939 - 1945

Ose operacija

- 3 ili 4 korpusa (od kojih jedan oklopni) sa međuprostorima;
- manji procenat pešadije;
- povećanje drugih rodova;
- veća važnost pozadinskih službi;
- šire zone kojima teče saobraćaj.

I najzad, kod evropskih zemalja sva državna teritorija predstavlja neposrednu pozadinu armije ili čak poprište njenog dejstva i mora se organizovati za površinsku odbranu protiv svih opasnosti iz vazduha.

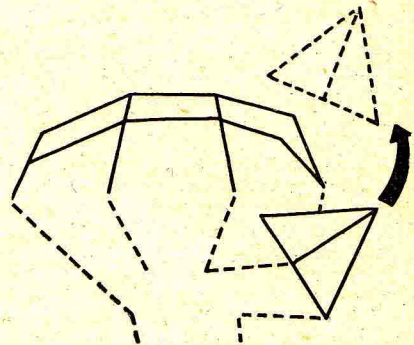
Pisac se zatim posebno osvrće na stadijum do koga je došao razvoj u periodu 1952—1954, prema podacima sa zajedničkih manevara zapadnih saveznika.

U odbrani su primenjena i isprobana dva, po formi, veoma različita postupka, koji se u suštini svode na isto. Treba imati u vidu, naglašava pisac, da su ovi postupci bili uslovljeni stepenom pripremljenosti i sposobnošću za saradnju armija zapadnih zemalja tj., pre svega, činjenicom da Zapad raspolaže manjim brojem divizija, ali da su one visokog kvaliteta, što omogućuje energična udarna dejstva.

Britanski postupak bio je izveden između Vezera i Rajne severno od Rura. Ovde je u suštini primenjen klasičan postupak brojno slabijeg, sličan onima koji su primenjivani i kod utvrđenih logora rimske vojske, kare Bižoa¹⁾ i nemačkih "ježeva". Britanski je postupak

predstavljen na šemi i nazivaju ga »paukova mreža«. Tu mrežu obrazuju pešadijske divizije raspoređene u obliku polovine šestouglaonika, a pauka predstavljaju oklopne jedinice koje dejstvuju brzim i kratkim udarima, štite bok i pozadinu pešadijskih divizija i učestvuju u odbijanju jakih udara protivnika na front. Pisu se predloženi naziv ne sviđa. No, on smatra da ovakav postupak, mada se pri njemu pokriva veoma mala površina zemljišta, može biti veoma efikasan, ako se primeni na tačkama od strategijske važnosti koje su pažljivo odabrane.

1952 — Britanski postupak

Pravac operacije

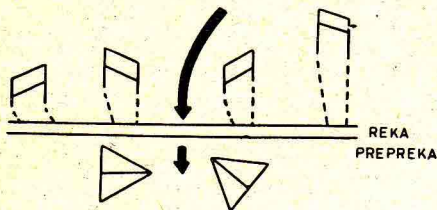
- 2 (ili 3) korpusa grupisana;
- 1 (ili 2) oklopna korpusa;
- obrnut brojni odnos između pešadije i ostalih rodova u poređenju sa 1918;
- ostali rodovi razvijaju se sve više;
- veliki porast pozadine u vezi sa »površinskom odbranom«.

Zadržavajuća borba francusko-američkih trupa bila je izvedena na jugu Nemačke. Borba je vođena na širokom frontu, sa velikim razmacima između velikih jedinica. Do reke, koja je predstavljala prepreku, velike su jedinice trebale da vode zadržavajuću borbu i usporavaju nadiranje protivnika. Na reci je imalo da se izvrši uravnavanje jedinica i konačno zaustavi protivnikovo nadiranje. U ovom je slučaju prepreka (samo na drugi način) igrala istu ulogu kao i pokretni oklop koji su kod britanskog postupka obrazovale pešadijske divizije. Oklopne jedinice dejstvuju kratkim i snažnim udarima protiv neprijateljskih jedinica koje uspeju da pređu reku. U ovome je njihova uloga slična britanskoj. Naj-

¹⁾ Bugeaud de la Piconnerie (1784—1849), maršal Francuske, pisac dela: »Rat u Africi« i »Vojna razmišljanja i sećanja«. — Prim. M.B.J.

zad, kod oba postupka pešadija ima ulogu štita, a oklopne snage ulogu mača.

Zadržavajuća borba Francuza — Amerikana

- razdvajanje velikih jedinica;
- ostale karakteristike su iste.

I jedan i drugi postupak, po mišljenju pisca, imaju svojih prednosti i nedostataka, te stoga i jedan i drugi mogu biti korisno primenjivani — u zavisnosti od prilika i situacije.

U ofanzivnim manevrima koje su izvele snage NATO-a u 1953—1954, primenjivani su klasični postupci u napadu. Međutim, u njima se ipak mogu nazreti sledeće nove tendencije: obrazovanje jedne snažne taktičke grupacije koja treba da izvrši ceo ofanzivni zadatak, ili koja je nosilac glavnog napora; veća samostalnost velikih jedinica u dodeljenim zonama, što zahteva šire zone sa manje strogo određenim granicama; širenje jedinica neophodno je ostvariti po svaku cenu — usled naoružanja protivnika i potrebe saobraćaja velikog broja borbenih i drugih motornih vozila; i najzad, sužavanje zona pred ciljem, tako da se dobije gustina, potrebna za napad i koja namerno ranije nije ostvarena, pri čemu se izbegava preterano nagomilavanje. U momentu kad je postavljeni cilj dostignut, ešeloniranje po dubini treba već da je osigurano.

Prema piscu, sve što je izneto nesumnjivo potvrđuje opštu tendenciju razvoja operativnih formi, koja bi se u ofanzivi mogla simbolično pretstaviti u obliku »vrha koplja«. Međutim, i ovde se radi samo o stadijumu koji je dosada dostignut i to naročito u domenu taktike, na površini zemlje i na manjim otstojanjima. Izgleda da momentano postoji izvestan zastoj u evoluciji operativnih formi, ali novi uticajni faktori već počinju da dolaze do izražaja.

*

Od završetka poslednjeg rata, naglašava pisac, najfantastičniji napredak postignut je uglavnom u sledeće tri oblasti:

reaktivnoj avijaciji i padobranstvu; atomskom naoružanju (strategisko bombardovanje i taktička artiljerija); i u vazdušno-pomorskoj strategiji. Evolucija koja odatle proizilazi tek je započela i dobiće nesumnjivo puniji razvoj u budućnosti. No, ona će moći da se razvija samo u smislu opštih tendencija koje su iznete i konkretizovane se u znatnom povećanju dometa oružja i dubine manevra, u većem širenju jedinica po frontu i ešeloniranju po dubini i, najzad, u preopterećenosti pozadine.

Današnja avijacija, sa svojim zvučnim i nadzvučnim brzinama i svojim bombardovanjem na veoma velikim udaljenjima, interesuje prvenstveno strategiju. Ona doprinosi tome da i pozadina dobija karakter borbene zone i da se borbeni zona u izvesnom smislu proširuje.

Avijacija u vezi sa padobranstvom omogućuje danas obrazovanje »vazdušnog mosta«. Blagodareći vazdušnim desantima poprište operacija može se danas produžiti unapred ili unazad, u dubinu teritorije, za više stotina kilometara. Vazdušni most koji su Amerikanci stvorili kod Berlina u okviru hladnog rata, prethodio je vazdušnom mostu stvorenom u Indokini sa trupama udaljenim 300 km od baza. Pisac smatra da vazdušni desanti u budućnosti mogu dovesti do velikih promena i neslućenog proširivanja poprišta operacija.

U sličnom smislu, nastavlja pisac, utičaće na operacije na zemlji i primena atomskog oružja, a naročito atomske artiljerije. Branilac će morati da ešelonira svoje snage na još većoj dubini, kako bi mogao da zadržava i kanališe napadačeve snage koje su prošle kroz breše na prvom položaju. Iz sličnih razloga i napadač mora razvući svoje snage i ešelonirati ih više po dubini. Prikupljanje napadačevih snaga treba da se ostvari što je moguće docnije, a ovo pred štabove postavlja veoma težak problem. Manevar trupa SAD, održan ujesen 1953, jasno je istakao ovu potrebu i neophodnost da se prikupljanje za napad izvrši pod zaštitom potpune prevlasti u vazduhu.

Po mišljenju pisca, pod uticajem ovih faktora domen strategije dobija ogromne razmere i obuhvata celu zemljinu kuglu. U ovom smislu naročito utiče strategiska avijacija a pogotovu specijalna oruđa, avioni bez pilota i dirigovane rakete koje verovatno ni radar neće moći da otkrije.

U Evropi ili bolje rečeno na Evropskom Poluostrvu, koje će verovatno biti naj-

važnije poprište budućeg rata, dolazi do izražaja u toku poslednjih nekoliko godina jedan nov faktor. Tu sve više hvata korena novo angloameričko shvatanje vazdušno-pomorskog rata koje treba da izrazi veliki uticaj i na taktiku i strategiju na kopnu. Ovo se shvatanje oslanja na izradu serije ogromnih nosača aviona od 65—75.000 tona.

Stare evropske zemlje vodile su među sobom ratove operišući skoro uvek u pravcu istok-zapad i zapad-istok. A odbranbeni položaji obično su se protezali približno pravcem sever-jug, duž velikih reka i planinskih masiva. Zbog toga ovu strategiju danas neki nazivaju »strategija meridijana«.

Nasuprot »strategiji meridijana« danas je formirano novo gledište koje se naziva »strategija uporednika«, pošto će se, ističe pisac, glavna vojna sredstva, a naročito avijacije, staviti u dejstvo polazeći sa baza koje se nalaze na nosačima aviona i na morskoj obali koja se proteže uglavnom duž uporednika. Protiv eventualnog napadačevog nadiranja sa Istoka zamišljaju se dve zone koje bi ga obuhvatile u obliku klešta. *Severna zona* bi obuhvatala obalu i donje tokove velikih reka, počev od Havra pa do Libeka. *Južna zona* bi obuhvatala Juru i Alpe i protezala bi se kroz Francusku, Bavarsku i Austriju. Ovakva se koncepcija oslanja na ogromnu materijalnu moć SAD. Velike oklopne jedinice, podržane snažnim vazduhoplovstvom koje se oslanja na nosače aviona, moći će da izvode veoma elastičan manevar dejstvujući nezavisno snažnim udarcima. Bitka bi se odigrala na ogromnom prostranstvu, na raznim tačkama, obuhvatajući najveći deo starog kontinenta — smatra pisac.

On zatim postavlja pitanje šta će biti sa nacionalnim armijama, naročito sa onima koje se ne mogu uključiti u pomenute zone koje se protežu duž uporednika. Rešenje problema nalazi u primeni »zone oslonca manevra«. Ovakve se zone obrazuju u pojedinim oblastima koje su pažljivo izabrane i dobro uređene, tako da mogu da posluže kao oslonac za ofanzivna dejstva i skloništa celoj armiji ili njenim velikim delovima. One mogu da posluže kao usamljena ostrva koja će raćepiti i poremetiti raspored neprijateljskih snaga u ofanzivi.

Prema ovoj koncepciji bitka se može istovremeno razbukutati na ogromnom prostranstvu po frontu i dubini, od Elbe i Dunava do Centralnog masiva. Ona će se sastojati od naizgled izolovanih dejstava koja će vojno komandovanje težiti da objedini i usmeri, a u njoj će i pešadija naći svoje mesto i ulogu — završava pisac.

*

Razmatranja u ovom članku imaju u vidu borbene snage NATO-a i gledišta i osnovne tendencije koje proizilaze iz njihove organizacije i mogućnosti. Pisac je ostavio otvoreno pitanje da li bi eventualan kopneni protivnik NATO-a možda mogao izabrati sasvim druge puteve od onih kojima teže vodeći članovi NATO-a, s obzirom na njihovu prevlast na moru. Redakcija časopisa u kome je članak objavljen smatra da bi istočne zemlje i sa novim sredstvima u budućem sukobu u Evropi išle približno istim putem kao i 1945, dok NATO mora da traži nove puteve, pošto će mu nedostajati sredstva za sličan način dejstva.

M. B. J.

Pukovnik A. Gluško: ATOMSKO ORUŽJE I PROTIVATOMSKA ZAŠTITA

(Inžinjerisko uređenje zemljišta zimi)

Odmah na početku članka pod gornjim naslovom¹⁾ pisac konstatuje da atomsko oružje, mada nesrazmerno jače i razornije od klasičnog, nije odlučujuće pošto protiv

njega postoje pouzdana sredstva zaštite. On dalje smatra da ishod rata ne može biti odlučan samo atomskim oružjem, jer se pobjeda u savremenom ratu postiže većim i uskladenim dejstvom svih rodova oružja; nju postižu ljudi jaki duhom, koji do savršenstva vladaju savremenom ratnom tehnikom.

Prelazeći na konkretna razmatranja inžinjeriskog uređenja zemljišta zimi, pisac podvlači da jedan od važnih uslova za

1) Атомное орудие и противатомная защита. Кандидат технических наук, полковник А. Глушко: Инженерное оборудование местности зимой, **Красная звезда**, 29 январь 1955.

obezbeđenje borbenih dejstava trupa zimi, u uslovima atomskog napada, jeste dobro organizovana protivatomska zaštita. Ona ima, pre svega, za cilj da obezbedi trupe od neposrednog dejstva atomskog oružja i sačuva njihovu borbenu sposobnost. Važan sastavni deo protivatomske zaštite — kaže pisac — jeste solidno uređenje zemljišta u inženjerskom smislu, koje treba da izvode same trupe u svim vidovima borbenih dejstava. Samom obezbeđenju borbenih dejstava trupa u tom smislu daju svoje obeležje i vrše jak uticaj na njih različita godišnja doba. Niske zimske temperature i snežni pokrivač u velikoj meri otežavaju dejstva. To komplikuje i izvođenje inženjerskih radova; menjaju se uslovi pokretljivosti i prohodnosti; smrzavanje zemljišta komplikuje izvođenje zemljanih radova sa kojima je nerazdvojno povezano i inženjersko uređenje položaja u protivatomskom smislu; ograničava se, ili skoro isključuje, upotreba mašina za kopanje, tako da se usporava brzina izvođenja radova koja predstavlja važan faktor u tim uslovima; javljaju se izmenjeni uslovi maskiranja trupa, vatrenih položaja i raznih drugih objekata, itd.

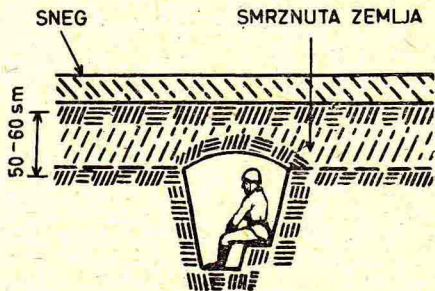
Prilagođavanje trupa uslovima koje nameće zima ima veliki značaj. Zato je jedna od najvažnijih mera za protivatomsku zaštitu, koju su obavezne da preduzmu same trupe, izrada borbenih zaklona i maskiranje. Neprekidno maskiranje na položajima i pri izvođenju pokretnih borbenih dejstava ima poseban značaj pošto smanjuje neprijatelju mogućnost osmatranja pa, prema tome, i određivanja cilja za atomski napad. Zbog toga maskiranje i održavanje maskirne discipline ima veći značaj nego u neko drugo godišnje doba, jer su i mogućnosti maskiranja zimi nepovoljnije. U vezi s tim nameće se velika potreba za bojenjem borbene tehnike belom bojom i da se na prvom mestu koristi sneg kao mesni materijal za maskiranje. Objekti maskirani snegom (tu je i primena bojenja belom bojom) zaštićeni su ne samo od neprijateljskog osmatranja, već i od dejstva atomskog oružja, jer objekti koji su obojeni u belo, u znatno manjoj meri stradaju od toplotnog zračenja nego objekti u drugim bojama. Da bi se, naprimera, zapalio neki drveni predmet obojen belom bojom, potrebno je triput jače toplotno dejstvo nego za neobojevu površinu, a pet puta jače nego za površinu obojevu crnom bojom. Drugim rečima, predmeti maski-

rani belom maskom otporniji su tri do pet puta nego predmeti obojeni drugim bojama ili neobojeni. Sneg, razume se, i samim svojim svojstvom znatno utiče na smanjenje toplotnog dejstva, a ta njegova zaštitna svojstva povećavaju se ukoliko je sloj maske deblji.

Što se tiče izrade zaklona za trupe, pisac podvlači da oni imaju veći značaj u zimskim uslovima nego u ma koje drugo godišnje doba. On ističe da su zakloni glavno sredstvo za zaštitu trupa i borbene tehnike od uništavajućeg dejstva atomske eksplozije. Čak i otkriveni zakloni (rovovi, gnezda, itd.) u znatnoj meri umanjuju dejstvo atomskih eksplozija na ljudstvo. No, izgradnja borbenih zaklona i drugih objekata zimi vezana je za veliki utrošak radne snage i vremena. Zbog toga prvenstveno treba koristiti prirodne zaklone, usavršavajući i pojačavajući prema potrebi njihovu zaštitnu moć. Međutim, ti zakloni treba da odgovaraju i drugim uslovima, tj. da pored zaštite omogućuju i uspešno dejstvo trupama.

Kao materijal prilikom izrade zaklona za borački sastav u ovim uslovima treba na prvom mestu koristiti sneg, led, smrznutu zemlju i pravljenje »betona« od leda. Govoreći o zaštitnim svojstvima ovog materijala protiv zrna i paračadi klasičnog materijala, pisac se osvrće na njihova zaštitna svojstva protiv dejstva atomskog oružja. On, pored ostalog, navodi da nabijen sneg, debljine 50 santimetara, dvostruko smanjuje dozu radijacije gama zrakova i u znatnoj meri slabi dejstvo neutrona. Isti efekat postiže se sa dvaput tanjim slojem leda. Smrznuta zemlja smanjuje dozu radijacije u istom stepenu kao i nesmrznuta. Međutim, smrznuta zemlja ima znatno veću sposobnost u pogledu smanjivanja dejstva neutrona.

Smrznuta zemlja je važan element, prvenstveno za zaštitu od udarnog

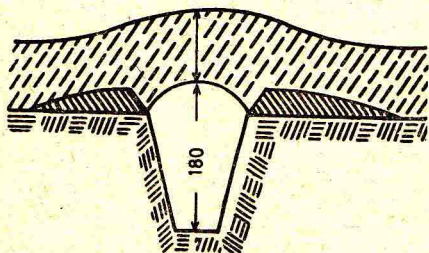

Skica 1

talasa, pošto ima solidnu čvrstinu i zaštitnu moć. Tako zaklon pod gruboobranom, sa pokrivanjem od zdrave, tj. od neizlomljene smrznute zemlje (pod uslovom da njena debljina ne iznosi manje od 60 santimetara — kao što je prikazano na sk. 1) ima veliku otpornost prema dejstvu atomske eksplozije uopšte. Ta se njena otpornost može još i povećati ako se na taj sloj zdravice stavi još sloj zemlje ili snega. Pored toga, izgradnja zaklona ispod sloja smrznute zemlje znatno utiče i na smanjenje vremena izrade i utroška materijala, što je važan faktor ako se imaju u vidu osobenosti zimskog perioda i njihov uticaj na dejstvo i zaštitu trupa.

Zakloni, izrađeni u snegu, imaju ista zaštitna svojstva kao i oni koji su izrađeni u nesmrznutoj zemlji — samo ako je sneg dovoljno nabijen s obe strane zaklona. U njima se trupe mogu nalaziti na odstojanju jedan i po put bliže centru eksplozije nego ako se nalaze na otkrivenom prostoru. Izrada rovova i zaklona uopšte može se izvoditi u snegu, zemlji i kombinovano. Ovo poslednje obično će i najčešće dolaziti do izražaja, naročito ako je sloj snega deblji. Rovove, odnosno sve zaklone u zemlji treba kopati ako je debljina snežnog pokrivača manja od 20—40 santimetara, a sloj smrznute zemlje oko 50 santimetara. U tom slučaju zakloni se mogu kopati i primenom eksploziva, jer to znatno ubrzava izvođenje radova. Pri tome se komadi smrznute zemlje, razbijene eksplozivom, mogu upotrebiti za izradu gruboobrana, oblaganje nagiba, pokrivicu, itd.

POKRIVKA OD SNEGA
(NAJMANJE 50 sm)

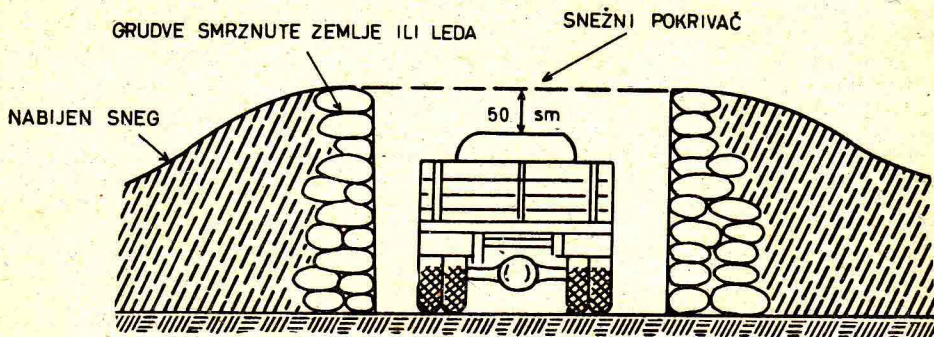
Skica 2

Zaštitna svojstva rovova i zaklona mogu se ojačavati izradom pokrivicke od snega u vidu svodova (sk. 2), stim da njihova debljina ne iznosi manje od 50 sm. Takva

pokrivka daje potrebnu zaštitu i protiv udarnog i protiv toplotnog talasa, a znatno smanjuje i dejstvo probojne radijacije. Ako bi se debljina snežne pokrivicke povećala na 140—150 sm., onda bi takav zaklon obezbeđivao ljudstvo i protiv probojne radijacije, tj. protiv dejstva gama zraka. Da bi pokrivka od drveta odgovorila istim zahtevima, na nju treba staviti sloj zemlje debljine najmanje 40 sm. Rovove treba potpuno pokrivati samo na onim mestima gde se nalaze borci i gnezda za vatreno dejstvo. U takvim se rovovima ljudstvo može bez opasnosti nalaziti na dvaput manjem odstojanju od centra eksplozije nego na otvorenom prostoru.

Zakloni za borbenu tehniku mogu se izrađivati u obliku kotla ili platforme, sa nasipom oko njih. Takvi zakloni se mogu uspešno graditi u smrznutoj zemlji pomoću eksploziva, težeći pri tome da se što je moguće više smanji vremenski razmak od momenta eksplozije pri razbijanju zemlje do uredjenja zaklona, ne samo radi otklanjanja ponovnog smrzavanja već započetih radova, nego i zbog blagovremenog obezbeđenja sredstava, otklanjanja demaskiranja itd. Pisac ne govori koliko bi načelno trebalo duboko kopati te zaklone u zemlji, ali smatra da zaštitne zidove oko tih platformi, odnosno kotlova treba izrađivati od komada smrznute zemlje, između kojih se stavljaju slojevi snega natopljenog vodom. Prema njegovom mišljenju izlazi da ovakvi zaštitni zidovi mogu uspešno odolevati udarnom talasu atomske eksplozije — pod uslovom da spoljni nagibi odgovaraju određenim uslovima. Ako bi se zaštitni zidovi izrađivali »nasuv«, tj. samo od komada smrznute zemlje, po njegovom mišljenju oni ne bi mogli izdržati udarni talas, koji bi komadima zemlje nanosio i ozbiljne štete. Tehnička sredstva koja se zaštićuju na ovakav način treba da budu obojena belom bojom. Za zaštitu borbene tehnike mogu se praviti zakloni i od nabijenog snega, čija visina, odnosno debljina, treba da prelazi visinu štićenog objekta najmanje za 50 sm. Taj bi sneg ujedno služio i kao maska (sk. 3). Spoljni zidovi nabijenog snega moraju imati blage nagibe.

Dezaktivizacija pojedinih površina terena koji je jače zatrovan radioaktivnim materijama vrši se skidanjem sloja snega debljine najmanje 20 sm ako je sneg rastresit (neugažen), a oko 10 sm ako je ugažen. Dezaktivizacija prolaza vrši se pomoću mašina ili drvenih trouglova za čišćenje snega, koji se zakače za traktor.

Skica 3

Na kraju, pisac napominje da borci svih rodova, poznavajući svojstva atomskog oružja, treba brzo i umešno da ureduju svoje položaje, prilagođavajući ih zahtevima protivatomske zaštite. Oni, na takav način, za kratko vreme mogu stvoriti uslove pod kojima im atomsko oružje može pričiniti minimalnu štetu.

*

Problem o kome raspravlja pisac svakako zaslužuje pažnju. Njegov se

članak aktivno pridružuje svim onim merama i radnjama kroz koje se upoznaje i obučava celokupan sovjetski armijski sastav o dejstvu atomskog oružja i konkretnim merama zaštite, kako bi se do maksimuma umanjile posledice njegovog dejstva i očuvala borbena sposobnost jedinica.

L. D.

Pukovnik J. E. Gonset: TAKTIČKO VAZDUHOPLOVSTVO U PODRŠCI KOPNE NE VOJSKE

U članku pod gornjim naslovom¹⁾ pisac na interesantan i prilično dokumentovan način iznosi problem vazdušne podrške jedinica kopnene vojske. Polazeći od osnovnog pojma *taktičke vazdušne podrške* i njenih podele, a zatim od iznošenja osnovnih principa upotrebe i zadatka taktičkog vazduhoplovstva, analize bliske vazdušne podrške, primera iz Korejskog rata i sovjetske vazduhoplovne taktike, pisac na reljefan način ističe ulogu i značaj taktičkog vazduhoplovstva, a posebno bliske vazdušne podrške u savremenom ratu.

U samom početku članka pisac konstatuje da je taktičko vazduhoplovstvo danas jedan od najvažnijih činilaca vojne sposobnosti svake veće zemlje u svetu, da se o toj vrsti vazduhoplovstva mnogo diskutuje i da još uvek ima prilično neshvatanja i nerazumevanja, te je zbog toga potrebno pronaći i usvojiti jedno za-

jedničko gledište o pojmu *taktičke vazdušne podrške*. Polazeći od te konstatacije pisac je sebi postavio za cilj da kroz pomenuti članak doprinese razjašnjenju pojma, uloge i značaja taktičke vazdušne podrške jedinica kopnene vojske.

Taktičko vazduhoplovstvo, kako ističe pisac, može se razmatrati uglavnom sa tri tačke gledišta; prvo, kao vazduhoplovstvo — kome se pridaje prednost u odnosu na ostale vidove oružanih snaga; drugo, sa gledišta kombinovanih dejstava sa pomorsko-mornaričkim snagama, i treće, ali ne i kao najmanje važno, u smislu podrške kopnenih snaga. Zbog ovog trojakog shvatanja značaja, uloge i upotrebe taktičkog vazduhoplovstva, kao i nedovoljno energičnog zalaganja za vazdušnu podršku od strane prets'avnika kopnenih snaga, pisac smatra da postoji ozbiljan problem po pitanju vazdušne podrške i da ga treba efikasno rešavati.

U čemu je taj problem? Iznoseći prednje razloge, koji već i sami jasno ukazuju na suštinu problema, pisac izlaže još i vazduhoplovno gledište o tipovima vaz-

¹⁾ Tactical Air Support for Army Forces, Colonel Jules E. Gonseth, *Military Review*, jul 1955.

dušnih operacija. Prema vazduhoplovnom gledištu postoje uglavnom dva glavna tipa vazdušnih operacija: strategiske i taktičke. Ako se ovo poveže sa ranije iznetim shvatanjima uloge taktičkog vazduhoplovstva, onda se problem vazdušne podrške još više zaoštava.

Taktička vazдушna podrška. — Pod taktičkim vazduhoplovnim dejstvima pisac podrazumeva borbena dejstva avijacije koja su usmerena protiv neprijateljskih vojnih snaga, njihovih postrojenja, puteva i saobraćaja na bojištu. Prema tome, po njegovom mišljenju, osnovni zadatak taktičkog vazduhoplovstva jeste podrška jedinica kopnene vojske koje su angažovane na bojištu i čiji je cilj pobjeda neprijatelja. U vezi s tim, kao i u vezi sa osnovnim principima upotrebe vazdušnih snaga, pisac iznosi tri osnovna uslova za uspešnu taktičku vazдушnu podršku: 1) prevlast u vazduhu iznad bojišta — lokalna prevlast; 2) pravilno izabran i ograničen prostor borbenih dejstava avijacije na kome će se moći uspešno onemogućiti pokret, popuna i snabdevanje neprijateljskih trupa; i 3) na kraju, bitan uslov da taktička vazдушna podrška mora biti usklađena sa planom i preduzetim merama kopnenih snaga na bojištu.

Pri razmatranju prednjih uslova — koji se poklapaju i sa osnovnim zadacima taktičkog vazduhoplovstva — pisac podvlači da prvi uslov, odnosno zadatak, ukoliko se proširi sa tradicionalne uloge aviona u vazdušnoj borbi iznad bojišta na napade na neprijateljske aerodrome, postepeno prelazi u strategiska dejstva i kao takav je od većeg i posebnog interesa za komandante ratišta, a manje za trupne komandante. Međutim, kao stvar od primarnog interesa za sve jedinice kopnene vojske, pisac smatra *blisku vazдушnu podršku*.

Bliska vazдушna podrška. — Konstatujući činjenicu da komandanti kopnenih jedinica iskorišćuju sva raspoloživa sredstva za blisku podršku svoje pešadije, koja je glavno sredstvo napada i odbrane od naleta neprijateljskih kopnenih snaga, pisac smatra logičnim da sve druge snage, iako zadržavaju svoj značaj, predstavljaju po svojoj prirodi u odnosu na pešadiju samo podržavajuća sredstva i snage. One, kao takve, moraju biti celina i sadejstvovati sa pešadijom, pa kada to važi za sve snage i borbena sredstva, angažovana u jednoj operaciji, pisac smatra da nema nikakvog razloga da se iz

toga izuzme i vazduhom prenošena vatre-na snaga, tj. vazduhoplovstvo.

Iz tog razloga on smatra da je svaki komandant jedinice KoV najviše i zainteresovan za treći zadatak taktičkog vazduhoplovstva, tj. *blisku vazдушnu podršku*. Međutim, u pogledu samog termina bliske podrške, pisac smatra da bi bilo logičnije upotrebiti umesto bliske vazdušne podrške naziv *direktna vazдушna podrška* kopnenih trupa, dok bi bliska podrška trebala da bude kao podzadatak direktne vazdušne podrške.

Kroz analizu bliske vazdušne podrške pisac ukazuje na činjenicu da se danas u svetu ratnom vazduhoplovstvu daju samo dve glavne funkcije, odnosno da se ono deli na dve kategorije, i to: *strategisko i taktičko vazduhoplovstvo*. Pri takvoj podeli taktičko vazduhoplovstvo nema veze sa strategiskim niti je pod strategiskom vazduhoplovnom komandom, te je logično što se ono smatra delom vazduhoplovnih snaga koje su dodeljene posebnom ratištu — za borbena dejstva u interesnoj sferi ratišta; osnovni zadaci tog vazduhoplovstva treba da budu potpomaganje kopnenih snaga toga ratišta, a prema tome, nijedan zadatak tih vazdušnih snaga neće imati strategiski, već samo taktički značaj.

U vezi s tim pisac se poziva na instrukcije američke škole sadejstva vazduhoplovstva i kopnenih snaga, prema kojima komandant vazduhoplovnih snaga jednog ratišta uključuje sve raspoložive vazduhoplovne snage ratišta pod svojom komandom u kopnenu operaciju, tako da su svi naponi i borbena dejstva tih vazduhoplovnih snaga usmereni na potpomaganje te kopnene operacije. Ovo potpomaganje, kako podvlači pisac, sastoji se u neutralisanju ili sprečavanju neprijateljskih vazduhoplovnih snaga da dejstvuju protiv sopstvenih ili prijateljskih kopnenih snaga, zatim u ograničavanju letenja neprijateljskih vazduhoplovnih snaga na određen prostor — u cilju onemogućavanja snabdevanja ili pojačavanja linije fronta, kako bi se na taj način olakšala dejstva sopstvenih kopnenih snaga protiv neprijatelja, i na kraju, u potpomaganju napadom — u cilju razaranja neprijateljskih položaja, uništenja ljudstva, borbених sredstava i opreme neposredno na liniji fronta radi olakšavanja uspeha i napredovanja sopstvenih kopnenih snaga.

Za izvršenje navedenih zadataka, koji se mogu nazvati borbom za prevlast u vazduhu, posrednom i neposrednom podr-

škom, pisac ističe potrebu za odgovarajućim tipovima ili vrstama borbene avijacije oformljene u brigade²⁾ i potčinjene taktičkoj vazduhoplovnoj komandi, a koji se upotrebljavaju shodno opštim principima integralne snage, centralizovanog komandovanja, elastičnosti i pokretljivosti.

Prema mišljenju pisca, po prvom zadatku, tj. borbi za prevlast u vazduhu, a naročito s obzirom na taktičke vazduhoplovne snage potencijalnog neprijatelja i njegovu taktiku, nema diskusije i on ostaje u punoj važnosti. On u vezi s tim ukazuje na teškoće i probleme ostvarenja tog zadatka, kao i razumljive proteste komandanata kopnenih jedinica zbog čekanja dok vazduhoplovstvo izvojuje prevlast u vazduhu. Međutim, on ipak smatra da je bar lokalna prevlast u vazduhu stvar taktičkog vazduhoplovstva, da je zadatak borbe za prevlast u vazduhu prioritetni zadatak i da kopneni komandant mora sačekati, da bi potom dobio direktnu vazдушnu podršku. No, pitanje je koliko čekati? Pisac smatra da će, saobrazno postavljenom planu, to trajati dok vazduhoplovstvo ne reši pitanje prevlasti bar samo na određenom — lokalnom prostoru. U vezi s tim, a analognu postojećim principima upotrebe vazduhoplovstva i konkretnoj situaciji, komandant ratišta određuje prioritet zadataka na svom ratištu i, ako on odredi zadatak zemaljske podrške, oni će biti od strane vazduhoplovstva izvršeni, čime će se otkloniti eventualni nesporazum između vazduhoplovnih i kopnenih komandanata. Veći deo članka pisac posvećuje postupku komandanata bataljona u vezi sa zahtevima za blisku vazдушnu podršku.

U daljim izlaganjima pisac se osvrće na istoriski značaj vazdušne podrške i konstatuje njen neosporan značaj i ubuduće, potkrepljujući to nizom primera veoma korisne i uspešne vazdušne podrške, bez obzira na to što često nije postojalo potpuno razumevanje između vazduhoplovnih i kopnenih komandanata, a zašta nije bilo ni osnova, pošto nije postojala ni zajednička doktrina pa, prema tome, ni odgovarajući propisi, pravila, priručnici ili literatura.

U pogledu Korejskog rata, pisac je mišljenja da je čitava istorija o korejskoj operaciji sama po sebi anomalija i da, bez obzira na to što je, u odnosu na taktičku vazдушnu podršku, bilo izvesnih interesantnih operacija, pri izvlačenju zaklju-

čaka treba biti veoma oprezan. On citira navode komandanta oružanih snaga Ujedinjene komande u Korejskom ratu, koji opominje da korejski sukob ne treba uzimati kao osnovu za izmene bilo koje osnovne doktrine u pogledu taktičke vazdušne podrške. Iznoseći glavne faze Korejskog rata i njihove specifičnosti u vezi sa vazдушnom podrškom kopnenih trupa, pisac u prilog prednje izjave podvlači da je do prve anomalije u pogledu upotrebe vazduhoplovstva došlo usled toga što je, i pored očevidne vazdušne prevlasti vazduhoplovstva Ujedinjene komande, vazдушnom podrškom upravljao komandant snaga UK iz Tokija. Kao drugu anomaliju on iznosi činjenicu da su vazduhoplovni komandanti, i pored prevlasti u vazduhu, određivali samo 12% dnevnih letova za podršku, a sve ostalo za druge zadatke. Slične podatke iznosi pisac o iskustvima rata u Indokini.

U svom zaključku o ratnim iskustvima u vezi sa bliskom vazдушnom podrškom, pisac ističe da je ona izvanredno efikasna i da je za uspeh u savremenoj kopnenoj bici neophodna potpuna povezanost i podrška vatri svih vrsta oružja; zatim, da artiljerijska i vazдушna podrška moraju biti brze i neprekidne i da treba da traju sve dok ih neprijatelj podnosi. Sadašnja američka doktrina u pogledu taktičke vazdušne podrške bazira uglavnom na ratnim iskustvima i primenjuje se u praksi za zajedničku obuku. Princip jedinstva komandovanja ostvaren je u komandi ratišta, kao vrhu komandne piramide.

Pisac ističe da je problem jednakosti ili ravnopravnosti vazduhoplovnog i kopnenog komandanta, tj. komandanta jedinice kojoj se pruža podrška i komandanta one jedinice koja pruža podršku, jedno od najosetljivijih pitanja koje se mora rešiti ako se želi ostvarenje efikasne bliske podrške; pritom on smatra da bi to trebalo rešiti na način kako je to rešeno kod pomorskog vazduhoplovstva.

Sovjetska vazduhoplovna taktika. — Pisac podvlači da Sovjeti duboko veruju u vrednost koju ima taktička vazдушna podrška za njihove kopnene snage i u vezi s tim konstatuje da je njihova osnovna doktrina u suštini vrlo realna. On citira sledeću izjavu Volkova: »Borba za vazдушnu prevlast mora biti prvenstveno usredsređena na kopnene napore i povezana s njima. Razlog je taj što se samo sredstvima kopnene borbe

²⁾ Wings — Prim. S. B.

moгу ostvariti strategiski ratni ciljevi. Nikakva nezavisna vazdušna operacija ne može postići rezultate onog značaja koji imaju vazdušna dejstva vođena u cilju da celokupni kopneni napor postigne uspeh«. Pisac navodi i slične izjave sovjetskog konstruktora Iljušina i maršala Veršinina, koje takođe potvrđuju sovjetsku doktrinu. Razmatrajući tu istu doktrinu u odnosu na podršku kopnene vojske, pisac iznosi njenu veoma uspešnu primenu u ratu protiv Nemačke. U vezi sa postojećom doktrinom, pisac razmatra i organizaciju sovjetskog vazduhoplovstva i konstatuje da je ono organizovano tako da može da odgovori bilo saradnji, bilo potpunoj integraciji sa kopnenom organizacijom — kao njen sastavni deo. U pogledu potčinjavanja vazduhoplovnih jedinica za podršku kopnenim jedinicama, pisac smatra da su Sovjeti postigli jedinstvo komandovanja koje je od vitalnog značaja na bojištu.

Pisac se u daljem razmatranju i podvlačenju uloge i značaja vazdušne podrške poziva na mišljenja raznih vojnih stručnjaka; tako, naprimer, citira mišljenje Džona Tejlora, koji smatra da je bliska vazdušna podrška jedno od najdragocenijih sredstava kojim moderna armija može raspolagati i da je sasvim sigurno da će kopnene snage zahtevati u budućnosti sve veću vazdušnu zaštitu³⁾. Pisac dalje ističe da se vojni naučnici i taktičari, pa čak i vojni komandanti, slažu sa navedenom koncepcijom, stim da se moraju rešiti detalji koliko, kada, i ko treba da pruža podršku. Nasuprot kopnenim komandantima i njihovom stanovištu da im je odgovarajuća vazdušna podrška u svako doba neophodna, vazduhoplovni stručnjaci su protivni tome. Oni su naročito protivni potčinjavanju kopnenim komandantima.

Pisac se slaže sa sadašnjim doktrinama (ukoliko je u pitanju neprijatelj sa velikim i snažnim vazduhoplovstvom) da će se i taktičko vazduhoplovstvo koristiti prvenstveno za taktičke vazdušne protivnapade i odbranu, dok će bliska vazdušna podrška kopnenih snaga doći tek na treće mesto. Međutim, ako se od takvog neprijatelja nikad ne zadobije prevlast u vazduhu, pisac smatra da u tom slučaju kopnena vojska verovatno nikada neće ni dobiti blisku podršku, ili će je ipak dobiti

samo u onom stepenu u kom je ta prevlast ostvarena.

Na osnovu razmatranja vojnih i vazduhoplovnih suprotnosti u pogledu koncepcije o taktičkoj vazdušnoj podršci, pisac iznosi jedno moguće rešenje, a to je uspostavljanje *trupnog vazduhoplovstva*, koje bi bilo pod neposrednom komandom kopnenih snaga. U vezi s tim, on iznosi francuska mišljenja o upotrebi lakih aviona za vreme rata u Indokini, ističući osnovne karakteristike tih aviona i postignute rezultate.

Na kraju svojih razmatranja, pisac daje svoj zaključak u kome podvlači da je bliska vazdušna podrška kopnenih snaga nužnost Armije SAD. On takođe iznosi da je kopnena vojska zvanično dala na znanje ratnom vazduhoplovstvu koliko i u kom obimu joj je potrebna bliska vazdušna podrška, ali da ratno vazduhoplovstvo na to nije dalo odgovor. Komandanti jedinica kopnene vojske takođe su, vodeći računa o osnovnom principu ratovodstva, tj. o jedinstvu *komandovanja na ratištu*, zatražili da im se vazduhoplovstvo za taktičku podršku stavi pod operativnu potčinjenost, pošto sadašnja doktrina ne obezbeđuje kopnenim snagama, angažovanim u borbi, odgovarajuću blisku podršku. Pisac ističe da ni taj zahtev ratno vazduhoplovstvo nije usvojilo, već je, kao protiv razloge, iznelo nove principe: »elastičnost, centralizovano komandovanje i uspostavljanje dopunske ili zajedničke ravnopravne komande u odnosima između vazduhoplovnih i kopnenih komandanata«. Pisac smatra da sadašnja američka doktrina ne zadovoljava, bez obzira na uspostavljanje zajedničkih centara operacija na stepenu armije, pa i kod nižih jedinica, ako se ima u vidu još i potreba zemaljskih vazduhoplovno-kopnenih veza, skupi avioni i potreba visokoobučenog letaćkog kadra taktičkog vazduhoplovstva. On smatra da je armija u mogućnosti da obezbedi sredstva svoje sopstvene bliske vazdušne podrške mnogo jeftinijim sredstvima nego kada to čini ratno vazduhoplovstvo.

Pisac završava zaključkom da bi bilo korisnije imati avione onda kada su potrebni, tj. kada se potreba pojavi, stim da njima lete piloti koji shvataju potrebe kopnenih jedinica sa kojima saraduju i čiji su sastavni deo; pritom ističe Sovjetski Savez, sa njegovom velikom armijom koju snažno podržava taktičko vazduho-

³⁾ Povodom nedavnog članka u *Royal Air Force Quarterly*.

plovstvo — pod komandom kopnenih komandanata.

*

Po mom mišljenju, pisac članka je uspešno i sa punim razumevanjem problematike, uloge i zadataka *taktičkog vazduhoplovstva*, dao detaljnu kritičku analizu postojeće doktrine vazdušne podrške u SAD, ukazujući pritom na moguća rešenja spornih pitanja. On se naročito zalaže za uspostavljanje *trupne avijacije*, koja bi bila pod neposrednom komandom komandanata trupnih jedinica. Međutim, razmatrajući i analizirajući američku doktrinu, pisac je pokušao da svoja gledišta uopšti, zanemariivši specifične uslove malih zemalja ili zemalja koje raspolažu uglavnom samo taktičkim vazduhoplovstvom, te pri korišćenju članka to treba imati u vidu.

Pored toga, ma koliko da je reljefno i ubedljivo izneo osnovne zadatke taktičkog vazduhoplovstva, a naročito značaj *bliske vazdušne podrške* za kopnene tru-

pe, pisac je, po mom mišljenju, olako prešao na borbu za prevlast u vazduhu kao prioritetni zadatak, stim da trupe ostaju i čekaju sve dok avijacija ne reši pitanje prevlasti, pa makar i samo lokalne. Smatram da je trebalo uzeti u obzir opšte mogućnosti ostvarenja lokalne prevlasti na današnjem stepenu razvoja savremenog vazduhoplovstva. Pisac u ovome nije ubedljiv i njegovo se gledište ne može uopštiti. On, istina, navodi da će prioritet zadataka biti onaj koji odredi komandant ratišta, što znači da trupe ustvari mogu dobiti blisku podršku i pre izvojevanje prevlasti u vazduhu; dakle, one ne moraju, a veoma često i neće čekati. Zatim, ako je, prema mišljenju pisca, moguća bliska podrška trupa *trupnom avijacijom* i pre prevlasti koju treba da ostvari *taktičko vazduhoplovstvo*, mislim da nema razloga na da trupe čekaju dok se ta prevlast ne izbori. Uz ove napomene, članak je u celini interesantan, koristan i aktuelan.

S. B.

Pukovnik Monfor: NEKA RAZMIŠLJANJA O ZEMLJIŠTU I TOPOGRAFSKIM I TAKTIČKIM OBJEKTIMA¹⁾

U članku su izneta razmatranja o ulozi zemljišta i njegovom uticaju na izvođenje borbenih dejstava kroz istoriju i u savremenim uslovima.

U prvom delu članka pisac razmatra ulogu zemljišta i odnos između zemljišta i neprijateljskih snaga, ističući da su ove snage uvek predstavljale objekat dejstva suprotne strane i da je osnovni cilj svake borbe bio njihovo tučenje, a ne osvajanje zemljišta. U drugom delu se kritički osvrće na pridavanje značaja zemljištu u Švajcarskoj armiji i razmatra ulogu zemljišta i njegov uticaj na strategiju i taktiku danas, ističući da je i u savremenim uslovima njegova uloga ostala nepromenjena i drugostepena.

U bitkama antičkog doba uloga zemljišta u taktičkom pogledu bila je skoro minimalna. Pri izboru bojnog polja vojskovođe su jedino vodile računa o tome da za sudar s neprijateljem izaberu ravno

i čvrsto zemljište na kome mogu razviti svoju vojsku. No, zemljište ni u kom slučaju nije predstavljalo cilj, odnosno objekat dejstva; neprijateljska armija i njeno razbijanje i uništenje bio je jedini cilj dejstva svake protivničke strane.

Tako isto i u bitkama novijeg doba — do epohe Napoleonovih ratova — koje su često imale karakter isključivo frontalnog sudara, zemljište i manevar imali su samo pomoćnu ulogu. Odlučujući činioci za ishod sudara bili su fizička snaga boraca, čvrstina i moral jedinice i silina udara. Jedini cilj bio je neprijatelj koga je trebalo pronaći i tući gde god se sretne, dok je izboru bojnog polja, odnosno mesta sudara, poklanjana manja pažnja.

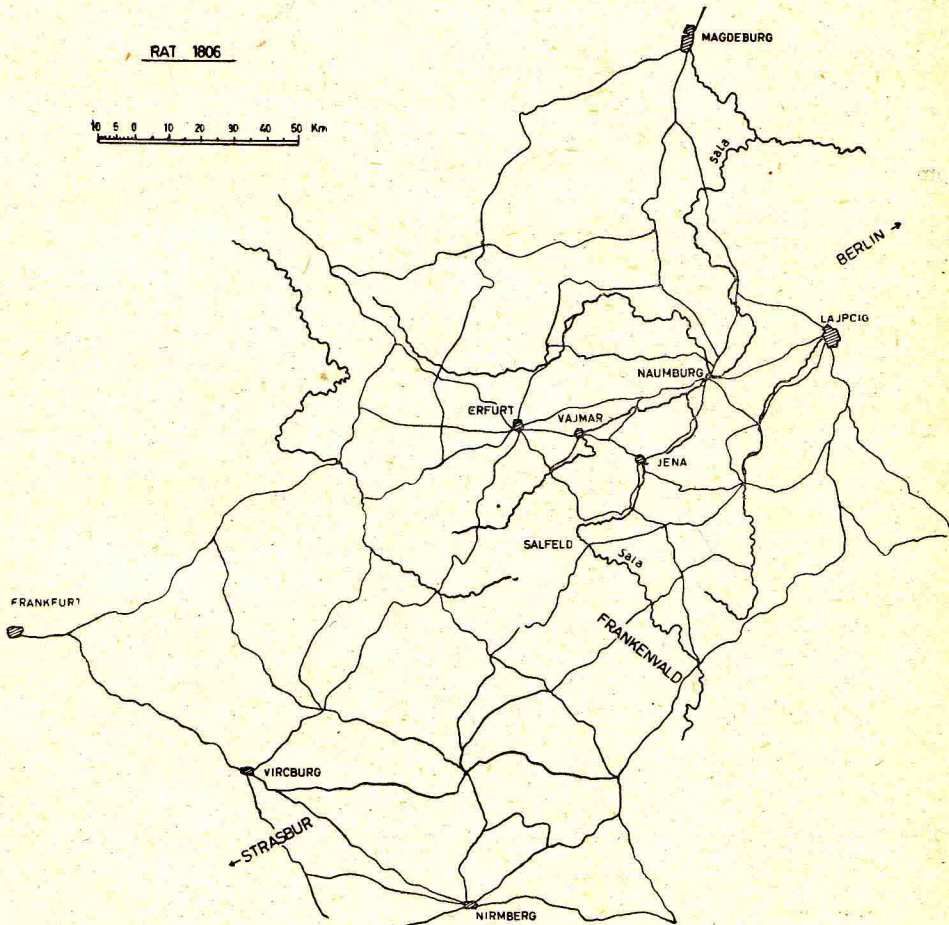
Sa povećanjem prostorijsa sudara, koje je došlo kao posledica većeg brojnog stanja oružanih snaga i jedinica, kao i primene manevra (za čije je izvođenje bio potreban prostor), zemljište je postepeno igralo sve veću ulogu. Uvođenjem vatrenog oružja još je više povećana uloga zemljišta, ali mu se, ipak, nikad nije pridavala bitna važnost. Ovu svoju konstataciju pisac potkrepljuje analizom strategijskih i taktičkih planova i postupaka pro-

¹⁾ Quelques réflexions sur le terrain: objectifs topographiques, objectifs tactiques, par le colonel divisionnaire Montfort, *Revue militaire suisse*, maj i jun 1955.

tivničkih strana u Francusko-pruskom ratu 1806 godine (skica 1).

Pred početak ovog rata Francuska armija bila je razmeštena — na odmoru u cilju oporavka — u jugozapadnom delu Nemačke, a Pruska oko Erfurta i Vajma-

angažovati radi zaštite svoje prestonice. Prusko komandovanje koje je, izgleda, takođe htelo da preduzme ofanzivu, predviđalo je nastupanje opštim pravcem prema Vircburgu u cilju presecanja otstupnice Francuske armije prema Majncu i

Skica 1

ra. Namera Napoleonova bila je da se oslobodi Prusa, tj. da potuče Prusku armiju pre no što joj priteknu u pomoć saveznici Rusi. Da bi prinudio Pruse da prime bitku, Napoleon je kao opšti pravac nastupanja izabrao pravac prema Berlinu koji preko Saksonske vodi ka pruskoj granici, pretpostavljajući da će na tom pravcu naići na Prusku armiju koja će se

Strazburu. Prema tome, pri izradi ratnih planova obeju strana zemljište je uzimano u obzir samo za određivanje pravaca nastupanja, dok je stvarni objekat dejstva bila neprijateljska armija koja se nalazila, odnosno trebala da se nalazi, na tim pravcima.

U izvođenju svog ofanzivnog plana Napoleon je ostao dosledan načelu da

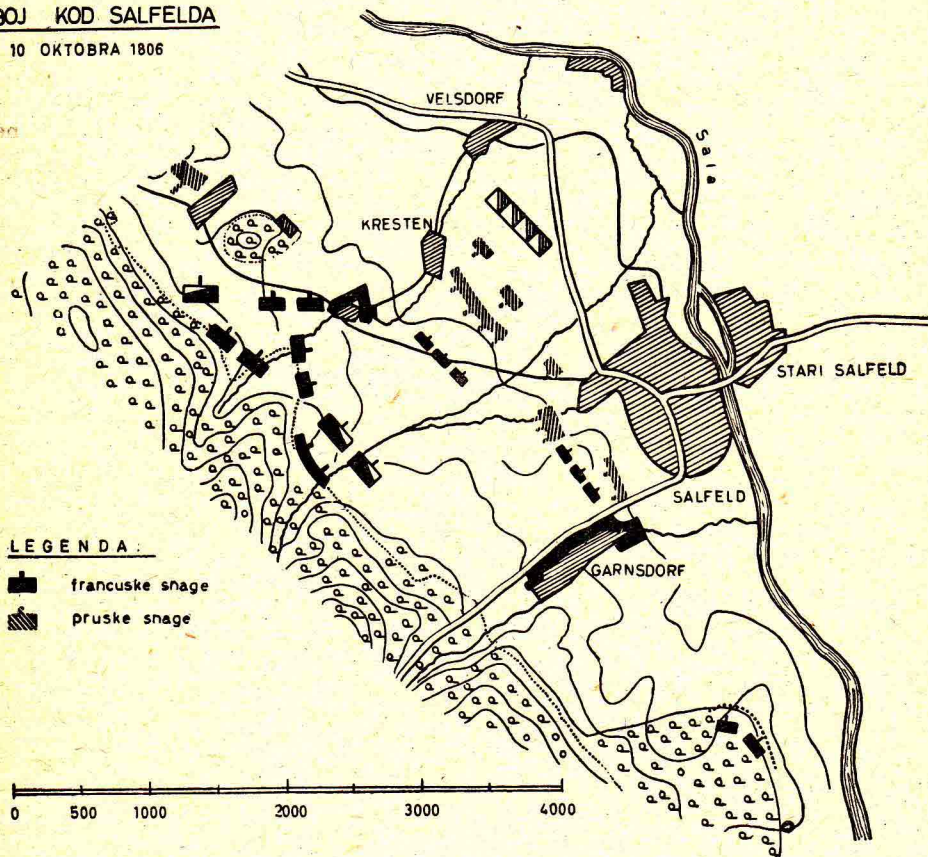
objekat dejstva može da bude samo neprijateljska armija i da direktrisa operacije ne zavisi samo od geografske situacije ratišta, već i od mesta, odnosno položaja neprijateljskih snaga na strategijskoj šahovskoj tabli. Zbog toga je u toku cele ove kampanje ostala nepromenjena njegová namera i težnja da se još od po-

bi se preko njih došlo do glavnog objekta — neprijateljskih glavnih snaga. Tako je, naprimer, osvajanje Naumburga na putu Vajmar—Lajpcig imalo za cilj presecanje verovatne otopustnice neprijatelja.

Kao taktički primer shvatanja uloge zemljišta i geografskih objekata u toku istog rata pisac navodi boj kod Salfelda

BOJ KOD SALFELDA

10 OKTOBRA 1806

Skica 2

četka neprijateljstava postavi bočno prema neprijateljskim snagama u cilju obuhvatnog dejstva i presecanja otopustnice njihovoj glavnini, u čemu je na kraju i uspeo. Pri ovome je zemljište imalo drugostepenu ulogu, pošto je opšti pravac nastupanja bio određen položajem glavnine neprijateljskih snaga i njihove verovatne otopustnice. Zemljišni objekti predstavljali su pomoćne objekte dejstva, da

(skica 2). Jedna pruska divizija (princa Luja Pruskog) držala je mostobran na zapadnoj obali reke Sale, sa zadatkom odbrane prelaza kod Salfelda i napada na neprijatelja pri njegovom debušovanju iz Frankenvalda u ravnici na zapadnoj obali Sale. Prema tadašnjoj doktrini Pruske armije smatralo se kao sigurno da će Salfeld, sa skladištima i prelazima preko reke Sale i kao raskrsnica puteva, biti obje-

kat dejstva francuskih snaga. Na ovakvom shvatanju strategisko-taktičkog značaja Salfelda, kao geografskog objekta, bio je zasnovan plan princa Luja da napadne neprijatelja u bok pri njegovom nastupanju ka Salfeldu. Međutim, francuski generali, proizašli iz Revolucije, nisu poznavali ovu teoriju o geografskim objektima, već su težili jednom jedinom cilju — da tuku neprijatelja. Zbog toga Lanov korpus i nije izvršio napad na sam Salfeld, već je preduzeo manevar za uništenje pruske divizije, kojom prilikom je uspeo da je u toku jednodnevnog boja potpuno razbije.

Kao što se iz prednjeg izlaganja vidi, u Napoleonovim planovima i dejstvu francuskih jedinica zemljište je igralo drugostepenu ulogu. Sve je bilo podređeno situaciji kod neprijatelja, odnosno položaju i namerama neprijateljskih snaga. Ciljevi ofanzivnih dejstava nisu bili geografski objekti, već neprijateljske snage koje je trebalo tražiti i tući pod što povoljnijim uslovima.

U daljem izlaganju pisac ističe negativne posledice pogrešnog shvatanja uloge zemljišta od strane francuskog komandovanja u ratu 1870/71 godine, kao i pravilno shvatanje uloge i odnosa zemljišta i neprijateljskih oružanih snaga od strane nemačkog komandovanja. Naime, u toku celog rata, a naročito u njegovom početku, francusko komandovanje je pridavalo veći značaj zemljištu, odnosno geografskim objektima, i vrlo često svoju glavnu pažnju poklanjalo traženju dobrih položaja i odbranbenih linija, što je imalo za posledicu pasiviziranje i slom francuskih oružanih snaga i gubitak rata. Nemačko komandovanje, naprotiv, imalo je pred sobom samo jedan cilj — naći i tući neprijatelja. Prava nastupanja nemačkih snaga prema Parizu pretstavljao je samo geografski pravac na kome je trebalo naći i tući neprijateljsku armiju, ali cilj dejstva nije bio Pariz kao geografsko-strategijski objekat, već neprijateljska — Francuska armija. Što je u drugom delu rata Pariz ipak postao glavni objekat treba tumačiti time što je Moltke smatrao da će Pariz biti težište dejstva francuskih snaga i da će se celokupna Francuska armija angažovati u oslobađanju ovog političkog i geografsko-strategijskog objekta.

Pisac dalje navodi da je i u Prvom svetskom ratu zemljište igralo drugostepenu, a neprijateljske snage prvostepenu ulogu. Ovakav odnos između neprijatelj-

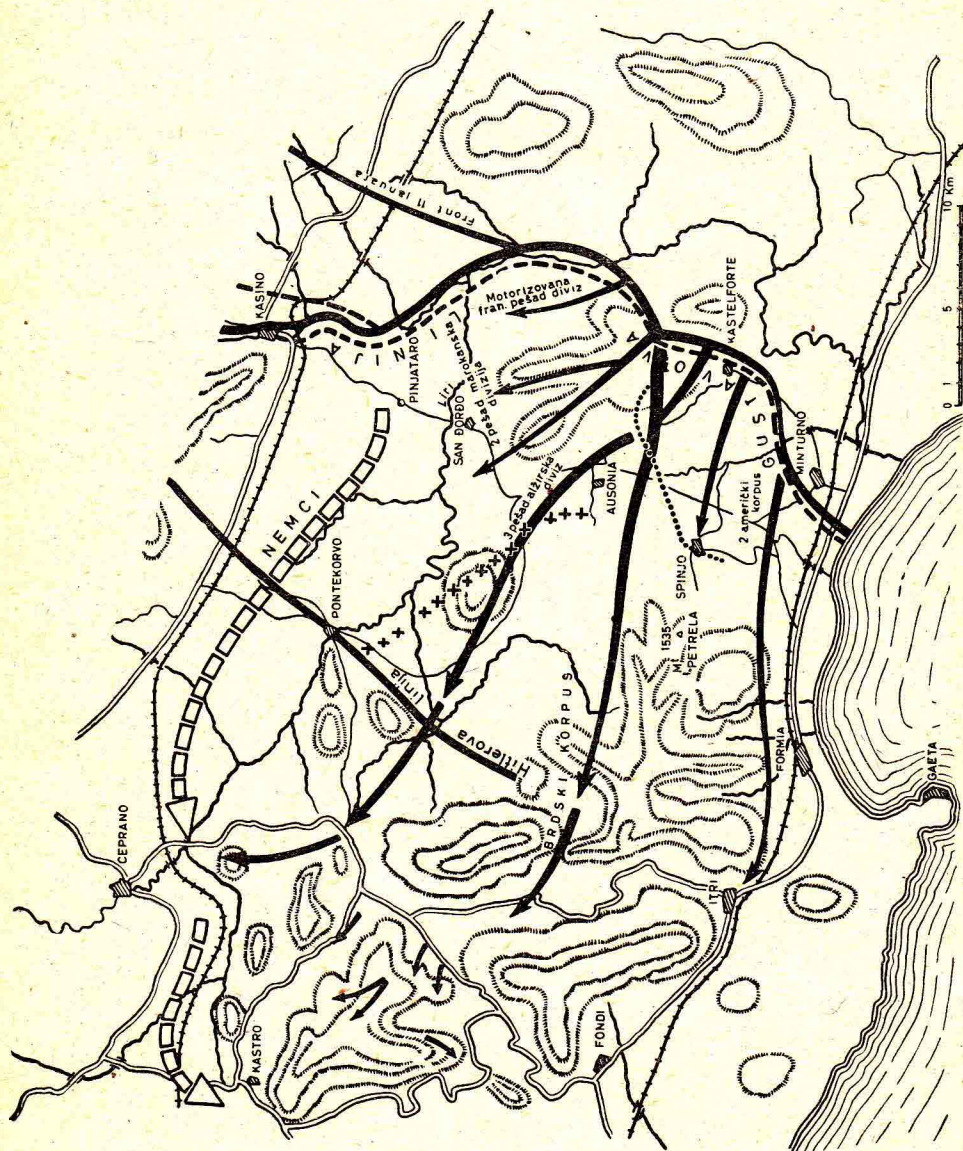
skih snaga i zemljišta ostao je nepromenjen i u Drugom svetskom ratu. Kao dokaz za ovo pisac analizira dejstva savezničkih snaga, odnosno francuskog Ekspedicionog korpusa na Italijanskom frontu 1943/44 godine, posle iskrcavanja kod Salerna. Pod pritiskom savezničkih snaga, feldmaršal Kesselring je odustao od odbrane Napulja, ali je zato odlučio da što je moguće duže štiti Rim. Zbog toga je i doneo odluku za povlačenje u cilju dobijanja potrebnog vremena za pripremanje solidnih odbranbenih položaja na reci Gariljano i u Abrucima (*Gustavova i Hitlerova linija* — skica 3). Po izvršenom proboju neprijateljske odbrane na reci Gariljano, odnosno *Gustavove linije* 14 maja 1944 uveče, divizije francuskog Ekspedicionog korpusa nalazile su se na liniji Pinjataro — San Đordo — Ausonia — Spinjo. Desno od njih nalazio se 13 britanski korpus u visini puta Kasino — Pinjataro, a levo 2 američki korpus između Spinja i mora. Komandant francuskih snaga rešio je da do maksimuma iskoristi postignutu pobedu na reci Gariljano da bi sprečio neprijatelja da organizuje odbranu na sledećoj — *Hitlerovoj odbranbenoj liniji*. U tom cilju je odlučio da *Hitlerovu liniju* zaobiđe s juga, s tim da najpre ovlada masivom Petrele koji greškom Nemaca nije bio posедnut. Za izvršenje ovog zadatka formiran je brdski korpus od 4-te brdske marokanske divizije i 9.000 gumičea. U vremenu od 15 do 24 maja ovaj je korpus imao kao stalan zadatak obilazak svojim desnim krilom neprijateljskih snaga koje su u dolini reke Liri pružale otpor nastupanju francuskih i britanskih divizija. Pri ovome je korpus u četiri mah ponovio obilazni manevar prema desnom krilu neprijateljskih snaga u dolini reke Liri i na taj način olakšao nastupanje savezničkih snaga dolinom ove reke, prisilivši na kraju neprijatelja na opšte povlačenje prema severozapadu. Pri ovome se važnost planinskog zemljišta (*masiva Petrele i dr.*), na kome je brdski korpus nastupao i izvodio obilazni manevar, nije ogledala u njegovom dominirajućem položaju nad dolinom reke Liri, već je ista proizilazila iz postojanja nemačkih snaga u dolini ove reke koje je trebalo zaobići. Orografski stvor zemljišta imao je samo utoliko značaja što je omogućavao ostvarivanje zamisli francuskog komandovanja da se zaobiđe glavnina nemačkih snaga i izmanevruju njihovi dobro utvrđeni položaji u dolini reke Liri (*Gustavova i Hitlerova linija*), da im se

preseku saobraćajne linije, odnosno otstupnica ka Rimu.

*

Po izvršenoj analizi uloge zemljišta kroz istoriju i u toku pojedinih ratova, bitaka i bojeva, pisac prelazi na kritičko razmatranje shvatanja uloge zemljišta

i odnosa topografskih i taktičkih objekata u Švajcarskoj armiji. On pritom odmah ističe da školovanje višeg komandnog i instruktorskog kadra u stranim vojnim školama, kao i korišćenje strane vojne literature, imaju svoga odraza na strategiska i taktička shvatanja, pa i na

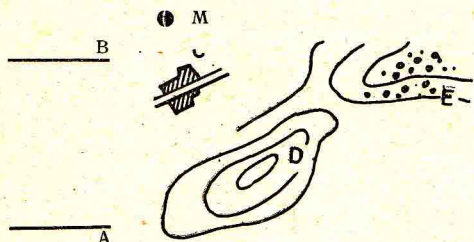
Skica 3

shvatanja uloge zemljišta i njegovog uticaja na borbena dejstva.

Iako »Opšta pravila o vođenju trupa« u Švajcarskoj armiji (odgovaraju našoj ORS — Š. H.) govore o obuhvatu, dvostrukom obuhvatu, napadu na bok, probouju i opkoljavanju neprijatelja, ipak bi se, kaže pisac, proučavajući taktičke zadatke i čitajući ili slušajući zapovesti, moglo poverovati kao da se očekuje borba protiv zemljišta. U taktičkim zadacima, osnovnim zamislima i zapovestima izrazi »odlučio sam da zauzmem vis...« ili »n-ta divizija zauzeće prelaze na...« stvaraju utisak kao da je osnovni cilj borbe zauzimanje zemljišta, odnosno topografskih objekata, a ne tučenje neprijateljskih snaga. Možda bi se moglo primetiti da se tu radi samo o načinu izražavanja, ali se ovakav izgovor ne može primiti. Jer, ovakvo formulisanje zamisli i zadatka jedinicama može dovesti do toga da komandni kadar, naročito viši, izgubi iz vida krajnji cilj borbe — uništenje neprijatelja (kao što to i predviđa tačka 236 pomenutih pravila).

Pisac smatra da između francuske formule iz 1914, o napadu na neprijatelja »svuda gde god se sretne«, i sadanje švajcarske — o napadu na zemljišne tačke, a da se često i ne zna da li se na njima nalazi neprijatelj — treba naći izvjesnu sredinu. Ona je izražena u jednoj francuskoj odredbi prema kojoj »objekat napada treba da bude zemljišna tačka ili deo zemljišta posjednut od strane neprijatelja«.

Skica 4

Da bi objasnio razliku između objekta i pravca dejstva, pisac se koristi sledećim primerom (skica 4): Snage koje se nalaze u rejonu A treba da napadnu bok neprijateljskih snaga za koji je utvrđeno da se nalazi u rejonu B. »Objekat napada« tih snaga je bok neprijateljskih snaga (u rejonu B), a »pravac — osa — napada« je A—B. Da li od A prema B treba ići pravo, odnosno neposredno, ili je potrebno koristiti zaobilazan put, zavisiće od uslova

zemljišta (pogodnosti za dejstvo snaga, prikriveno kretanje i dr.) i neprijateljskog dejstva. Naprimer, ako se pri nastupanju od A prema B naide na selo C posjednuto od neprijatelja, biće potrebno da se napadne i zauzme, pošto ono sprečava da se dostigne određeni cilj, odnosno objekat B — bok neprijateljske glavnine. Za izvršenje napada na selo potrebna je vatrena podrška i iz rejona D. Međutim, rejon D se nalazi pod vatrom neprijatelja koji je poseo šumu E. Zbog toga će biti potrebno da se prvo zauzme šuma E, zatim postavte sredstva za vatrenu podršku u rejonu D, a potom napadne i zauzme selo C. Tek potom se može produžiti nastupanje u cilju napada na bok neprijateljske glavnine u rejonu B. Iako ova dejstva za savladavanje neprijateljskog otpora u selu C i šumi E udaljavaju snage iz rejona A od pravca nastupanja A—B, ona olakšavaju nastupanje i približavaju ih krajnjem cilju — objektu napada.

Ako bi se u toku nastupanja saznalo da se bok neprijateljskih snaga ne nalazi u rejonu B već, naprimer, u rejonu M, onda neće ni biti potrebno da se napad izvodi u pravcu B, već u pravcu M, da bi se dostigao objekat napada — neprijateljski bok, što će izazvati promenu pravca od B prema M.

Iz navedenog primera jasno se vidi razlika između objekta dejstva koji se ne menja i koji uvek treba da predstavljaju neprijateljske snage, i pravca dejstva materijalizovanog zemljišnim objektima koji predstavljaju samo sredstvo da se dođe do objekta i koji se prema potrebi može menjati.

Kada je 1806 Napoleon preduzeo nastupanje na Berlin, ovaj grad je predstavljao samo tačku geografskog pravca a nikako i objekat dejstva. Izborom ove važne geografske tačke za pravac nastupanja bila je izražena Napoleonova namera da prisili prusku vojsku da mu se suprotstavi u odbrani svoje prestonice kako bi je mogao potući. Pruska armija je, dakle, bila i ostala jedini objekat dejstva Napoleonove armije. Postupak maršala Lana u boju kod Salfelda je još jedan dokaz više da objekat dejstva treba da budu neprijateljske snage, a ne geografski i topografski objekti.

Tako isto i primeri iz poslednjeg svet-skog rata potvrđuju ovu postavku. Ponavljanje u četiri maha obuhvatnog manevra od strane francuskih snaga preko visova na levoj obali doline reke Liri nije imalo za cilj zauzimanje visova, već obuhvata-

nje desnog boka nemačkih snaga u dolini ove reke. Izabrani pravci dejstva i zemljišne tačke koje je trebalo zauzeti pri izvođenju ovog ponavljjanog manevra igrali su samo drugostepenu ulogu i njihov je značaj bio uslovljen prisustvom nemačkih snaga, odnosno njihovog desnog boka.

Iz navedenog pisac izvodi zaključak da se nijedan manevar ne može bazirati jedino na topografskim objektima preko kojih se samo dolazi do osnovnog cilja borbe — neprijatelja. Ne treba se boriti ističe on, protiv zemljišta, već protiv neprijatelja na zemljištu. Zbog toga je uvek potrebno tražiti neprijatelja i tući ga. On smatra da pravilske odredbe o tome »da je potrebno znati odlučiti se i onda kada je situacija nejasna«, tj. kada se ne raspolaze potrebnim podacima o neprijatelju, treba smatrati kao izuzetak. Neizvesna situacija najčešće je posledica nedovoljne organizacije izviđačko-obaveštajne službe ili nedovoljne obučenosti organa ove službe i zbog toga to treba smatrati kao izuzetan slučaj. Pravilo je: tražiti neprijatelja i saznati gde se nalazi i u kakvom rasporedu, kakva mu je jačina i sastav i šta namerava da uradi. A ovo se može postići samo dobro organizovanom izviđačko-obaveštajnom službom.

Razmatrajući uticaj zemljišta na strategiju i taktiku, pisac navodi da zemljište ispoljava svoj uticaj na strategiju samo u pogledu komunikacija, a na taktiku i u pogledu preglednosti i vatrenog dejstva. Pravilno iskorišćavanje zemljišta i u okviru strategije i u okviru taktike iziskuje sposobnost u određivanju bitnih zemljišnih tačaka. A to su raskrsnice puteva, tačke obaveznog prelaza (planinski prevoji, prelazi na rekama i sl.), šume, naseljena mesta, dominantne ili bočno postavljene tačke i delovi zemljišta sa kojih je moguće osmatrati i staviti pod vatru izvesne prolaze ili šire prostorije. Zbog toga je potrebno da komandni kadar, naročito pešadskih i artiljerijskih jedinica, shvati i usvoji suštinu značaja bitnih delova zemljišta. Ovo se postiže proučavanjem i procenom zemljišta i njegovog uticaja na izvođenje strategijskih i taktičkih radnji. To proučavanje, odnosno procena, obično se vrši na samom zemljištu putem izviđanja. Karta je samo pomoćno

sredstvo, bilo da se pomoću nje proučava zemljište pre početka izviđanja, ili da nje proučavanje zamenjuje izviđanje kada ne postoje mogućnosti za njegovo izvođenje.

Pisac smatra da izviđanje i proučavanje zemljišta treba vršiti metodički, prvo u vezi sa dobivenim zadatkom, a potom u vezi sa osnovnom zamisli o načinu izvršenja zadatka i primenom odgovarajućeg manevra. Komandant treba da se interesuje za zemljište i da i pre prijema zadatka, koliko god mu bude moguće, izvidi i upozna zemljište na kome bi njegova jedinica mogla biti angažovana.

Potom pisac ističe da je njihovo (švajcarsko) visoko planinsko zemljište njihov najbolji saveznik i da ga treba dobro poznavati, izvideti i ojačati, pojačavajući vrednost njegovih prirodnih prepreka rušenjem veštačkih objekata. Međutim, zemljište ne treba uzimati samo za sebe kao cilj. Zemljišne tačke predstavljaju objekat dejstva samo onda kad su posednute neprijateljskim snagama. Konačni cilj svake borbe, čak i za one koji će ostati u strategijskoj defanzivi, jeste da se neprijatelj potuče. A da bi se ovo postiglo potrebno je znati gde se on nalazi.

Na završetku članka pisac napominje da uvođenje atomskog oružja ne menja niukoliko navedena gledišta o ulozi zemljišta i odnosu između topografskih i taktičkih objekata.

*

Po mome mišljenju zemljište predstavlja važan ali ne i presudan činilac borbene situacije. Neprijateljske snage i njihovo uništenje jesu osnovni i jedini cilj svih borbenih dejstava, a zemljište služi samo kao jedno od sredstava da se postigne taj cilj. Zemljište, s obzirom na karakter, može da olakša ili oteža pripremu i izvođenje borbenih dejstava. A pravilno iskorišćeno može u znatnoj meri da smanji prednosti koje ima jači i tehnički bolje opremljen neprijatelj.

Stoga poznavanje uticaja i pravilno korišćenje zemljišta imaju veliki značaj za celishodnu upotrebu jedinica u ratu.

Potpukovnik Klarans De Rojs: KROZ ATOMSKE NAOČARI¹⁾

Pisac počinje svoja izlaganja postavkom koju sada već mnogi usvajaju — da je atomska era zvanično počela opitom (eksplozijom) izvršenim početkom maja 1945 godine u Novom Meksiku. U to vreme je bilo malo ljudi koji su mogli da pretpostave značaj i posledice svega toga. Svet je i dotle bio naviknut na razne izume i novine, ali ne i na ovakve vrste — od tako odlučujućeg značaja.

Da bi podvukao značaj nuklearnog oružja, pisac navodi nastojanja predsednika Linkolna od januara 1861 godine, zasnovana u to doba na još nepotvrđenoj teoriji, da je moguće prebacivanje trupa i materijala na udaljenje od 250 km dnevno, brzinom od 80 do 95 km na čas. Samo 4 godine kasnije, januara 1865, ta su nastojanja bila i ostvarena — to je bilo omogućeno motornim prevoznim sredstvima. Međutim, ovakva kao i njima slična ostvarenja neznatna su, po svojim rezultatima i posledicama, kada se uporede sa upotrebom nuklearnog oružja.

Ovo upoređenje izneto je — ističe pisac — da bi se opravdala nesigurnost i neodređenost kojima se odlikuje današnja atomska doktrina. Njen razvoj ne ide ukorak sa tehničkim napretkom i vrlo je verovatno da je u vojnoj istoriji ovo prvi slučaj da je taj nesklad dostigao takvu razmeru.

Dosad je mnogo napisano, nastavlja pisac, i mnogo je časova utrošeno u razmatranju za i protiv razloga u pogledu upotrebe nuklearnog oružja i odgovarajućih izmena u organizaciji i doktrini. Međutim, i pored svega toga, dosad nisu izvršene nikakve značajnije izmene. Stoga je vreme, podvlači pisac, da se stane, analizira i prihvati ili odbaci ono što je dosad rečeno i napisano.

Zasad postoje dva mišljenja o nuklearnom oružju i njegovim mogućnostima. Po jednom, ono je »lek protiv svih bolesti«, jer se njegovom upotrebom neprijatelj može »baciti na kolena« i ubrzo zatim pobediti. Po drugom, ono je jedna vrsta oružja veoma velike moći, ali ga, ipak, ne treba bitno razlikovati od drugih

sredstava za vatrenu podršku. Međutim, po mišljenju pisca, na osnovu svih dosadašnjih eksperimentalnih istraživanja, manjevara i realnih razmatranja, izgleda da istina leži negde između ova dva, dijametralno suprotna, gledišta. Ovo ne zato, kaže pisac, da bi se postigao logičan kompromis, već stoga što se takav zaključak nameće kao neminovan i jedino realan. To, razume se, ne bi trebalo shvatiti kao potcenjivanje moći nuklearnog oružja. Naprotiv, ovakvo gledište samo uliva poverenje da će principi rata i dalje ostati u važnosti.

Na osnovu dosadašnjeg iskustva moglo bi se pretpostaviti da će nuklearno oružje najviše poremetiti dosada postojeći odnos između vatrene podrške i manevra. Pre njegovog uvođenja u upotrebu, komandant je, pre donošenja odluke od koje zavisi vrsta manevra, cenio sopstvene snage i njihov raspored, mogućnosti neprijatelja i njegov raspored. Danas komandant ceni iste te elemente, ali u raspoloživa sredstva mora da uključi i atomsku podršku. Ova će vatrena podrška možda postati odlučujući faktor pri donošenju odluke — »kako«, »gde« i »kada«. Drugim rečima, možda će vatrena podrška u mnogim slučajevima nadvladati manevr. Može se sa sigurnošću računati, podvlači pisac, da će komandant pridavati atomskom oružju istu važnost kao i najvećoj potčinjenoj jedinici.

Po njegovom mišljenju, proboj, upotrebom atomskog oružja, postaća najpoželjnija vrsta manevra. Ovo stoga što obuhvat krila, koja redovno brane slabije snage neprijatelja, ne pruža mogućnosti da se do maksimuma iskoristi atomska vatrena podrška.

U svom daljem izlaganju pisac razmatra pojedine detalje i pokušava da nazre »kroz već prilično otškrinuta vrata« buduću doktrinu taktičke upotrebe nuklearnog oružja. On smatra da već u današnjim postavkama o budućoj doktrini ima zdravih elemenata, jer su baš oprečna mišljenja dokaz da se problem ozbiljno proučava.

Masiranje snaga. — Pisac je mišljenja da ne treba gubiti iz vida prirodnu težnju neprijatelja da usredsredi gro svojih snaga pravcem na kome će postići

1) Through the Atomic Looking Glass, by Lieutenant Colonel Clarence C. De Reus, *Military Review*, jun 1955.

željeni uspeh, bez obzira na to da li se radi o 1 pušci, 1 minobacaču, 1 artiljeriskom oruđu ili o 10 atomskih bombi. Termin masiranje ne mora da znači prikupljanje velikih snaga na maloj prostori, niti, pak, da to treba da bude propraćeno velikim količinama materijala u skladištima. Masiranje je relativna stvar.

Biće uvek potrebno, nastavlja pisac svoja izlaganja, da se na datoj prostori prikupke nadmoćne snage kako bi se neprijatelju nametnula sopstvena volja. Ako neprijatelj zauzme rastresiti borbeni poredak, srazmerno opasnosti od nuklearnog oružja — što je sasvim logično — onda treba prikupiti slabije snage na prostori iste veličine kako bi se postiglo masiranje ili superiornost. Ako, pak, neprijatelj ne zauzme rastresiti poredak, nuklearno će naoružanje doprineti borbenoj snazi u tom smislu što će zameniti odgovarajući broj vojnika i što će još uvek obezbeđivati nadmoćnost.

Po jednoj tvrdnji, koja je već dosad dobila široke razmere, mada ni na čemu nije zasnovana, široki frontovi, koji će biti neminovni, nepovoljno će uticati na jačinu odbrane. Međutim, takvo je gledišće nepravilno i ne može da izdrži iole jaču kritiku. Pisac smatra da će se široki frontovi svoditi, ustvari, na šire prostori koje će pružati pogodnije prilaze. Ako se ovome doda još i pokretljivost i inicijativa, onda će svakom komandantu koji se brani na širokom frontu dobro doći veća sloboda manevrovanja i uopšte elastičnost dejstva. Ovakve pak okolnosti prisiliće napadača da cepa svoje snage kako bi se suprotstavio svim slučajnostima.

Pri izvršavanju zadataka u napadu ne treba gubiti iz vida ovu neophodnost: kretati se širokim frontom, na više pravaca, s težnjom da se postigne potreban minimum u masiranju snaga na odlučujućim pravcima — tačkama. Ovo masiranje mora biti ostvareno ne samo prisustvom snaga uopšte, već i u najpogodnije vreme. Da bi se ovo ostvarilo potrebna je jača kontrola od strane pretpostavljene komande; veća pokretljivost, ali ne jedino u smislu mogućnosti upotrebe vozila; mogućnost i sposobnost komandanta da najcelishodnije upotrebljava raspoložive snage i sredstva za što uspešnije izvršenje dobivenog zadatka.

Pisac naročito ističe potrebu da se odmah po izvršenom zadatku masirane snage rastresito rasporede. Ovim će se na minimum smanjiti vreme kada sopstvene snage pretstavljaju za neprijatelja pogodne ciljeve.

Pokretljivost. — Da bi što plastičnije prikazao važnost pokretljivosti u napadu, pisac upoređuje borbena dejstva sa igrom dobro izvežbanog fudbalskog tima. Pritom on naročito podvlači potrebu brzine, stvaranja malih »šupljina« i njihovog brzog korišćenja u cilju probijanja do gola protivnika.

Da bi se postigla što bolja pokretljivost, pisac smatra da je potrebno imati laka oklopna vozila izvanredne sposobnosti za kretanje i van puteva, jako razvijenu komunikacisku mrežu, brojna sredstva i načine za izbacivanje nuklearnog oružja i najneophodniju komoru. Sve ovo izaziva potrebu da se raspolaze jednim sredstvom za snabdevanje velike brzine koje će biti podesno za kretanje po vrlo lošim putevima, pa i van njih. Gledano perspektivno, najcelishodnije bi bilo snabdevanje iz vazduha — helikopterom ili vodećim raketama. Ovo je drugo sredstvo pogodnije jer bi, zbog aerodinamične linije, raspolagalo još većom manevarskom sposobnošću, dometom, brzinom i nosivošću.

O d b r a n a. — Opšte je uverenje i to je, po mišljenju pisca, sasvim pravilno, da se jedino napadom može izvršiti dobiveni zadatak. O odbrani je dosad mnogo raspravljano i tu postoje mnoga protivrečna mišljenja. Do uvođenja atomskog oružja većina se slagala da branilac nema inicijativu, što je donekle i bila istina. Stoga pisac smatra da bi američka doktrina o odbrani trebalo da se odlikuje slobodom inicijative. Na prvi pogled, kako to ističe pisac, ovo izgleda nemoguće, naročito ako se prihvati mišljenje pojedinaca da se treba ukopavati, da treba držati izvesne zemljišne tačke, odnosno da treba biti nepokretan.

Koncepcija odbrane koja ističe na prvo mesto uništenje neprijatelja na prostori najpogodnijoj za branioca, pruža najviše izgleda da branilac zadrži maksimalnu inicijativu. Mora se imati u vidu potreba za što većom prostoriom na kojoj se mogu birati najpogodniji zemljišni objekti. Izbor obuhvata zemljište i po širini i po dubini. Glavni položaj — sada prostorija

između prednjeg kraja i linije iza pukovskih rezervi — mora se, po mišljenju pisca, proširiti kako u pogledu prostora tako i u pogledu definicije. Taj pojam mora obuhvatiti prostor koji leži između prednjih osiguravajućih delova i korpusnih rezervi. Ovo bi bilo potrebno stoga što branilac, da bi zadržao inicijativu i uništio neprijatelja na prostoru koji je on sam izabrao, mora imati takvu dubinu i širinu koje će mu pružiti maksimalni manevarski prostor, potreban da sopstvenim snagama vrši protivnapade, odnosno dovoljan prostor koji će »naterati napadača da razlije svoje snage« na veći broj manjih jedinica, a one će pružati povoljne ciljeve za uništenje. U takvom se slučaju pod »kritičnim zemljištem« smatra prostor na kome branilac planira da uništi napadača, a ne ono koje on teži da održi. Držanje zemljišta po svaku cenu, po mišljenju pisca, često je necelishodno, sem u opravdanim slučajevima. Da bi ovu svoju tvrdnju potkrepio primerom, pisac upoređuje takvo držanje zemljišta sa borbom lukavog boksera koji čitavo vreme borbe veštim pokretima izbegava udarce, s vremena na vreme nanosi vešte protivudarce i čuva snagu da na kraju nanese poraz svom protivniku. Samo ipak, malo je, zaključuje pisac, tako veštih boksera koji su u stanju da primenom isključivo ovakve taktike, u toku čitave borbe, pobeđe svog protivnika.

Pisac je mišljenja da će se od budućeg sistema odbrane zahtevati da braniocu obezbedi maksimalnu inicijativu, tako da ovaj ne teži za zadržavanjem zemljišta i onda kada to nije opravdano. Uzajamna podrška između bataljona i jačih jedinica — mađa poželjna — biće isuviše rizična. Uzajamna podrška u okviru borbenih grupa, jačine bataljona i manjih jedinica, biće mogućna i poželjna kad god to situacija dopušta. Pri vođenju takve odbrane sva pažnja treba da bude usredsređena na protivnapade, a naročito one sa ograničenim ciljem, sa zadatkom da se neprijatelj uništi baš onda kad je najmanje u stanju da se brani ili da bude ojačan. Ukratko, treba preduzimati one akcije koje su moguće i celishodne; stoga se komandantu nameće kao imperativ da u protivnapadu, ili protivnapadu sa ograničenim ciljem, upotrebi sva raspoloživa sredstva, uključujući i nuklearno oružje. Ovaj osnovni

zahtev takve odbrane izazvaće kod starešina svih stepena potrebu da neprekidno traže mogućnost da svoj ofanzivni duh ispolje u najpovoljnijem momentu. One treba uvek da budu spremne da angažuju i jače snage. Ključ uspeha predstavljaće odlučan protivnapad izvršen sa najvećom žestinom. Najznačajnija odlika takve odbrane biće ta što će se veštom upotrebom nuklearnog oružja neprijatelju moći nanositi veći gubici nego ikad ranije.

O t s t u p a n j e. — Značaj otstupanja nije dosad bio tako veliki i stoga, po mišljenju pisca, ono nije ni bilo u dovoljnoj meri proučeno. Danas, međutim, u eri širokih frontova, položaja velikih dubina i malih, ali lako pokretljivih, jedinica, taj je značaj jako porastao i ovladavanje tim načinom dejstva postavlja se kao neminovnost. Ubuduće, u većini slučajeva, će se koristiti otstupanje da se zavara trag neprijatelju.

Sadašnje postavke o otstupanju važiće i ubuduće, stim što će se izvršiti neke izmene. Pri izvršenju same radnje mora se voditi računa o sledećim zahtevima: nanositi teške gubitke neprijatelju, upotrebom nuklearnog oružja kanalisati nastupanje neprijatelja određenim pravcima; na račun zemljišta, stvarati potrebno vreme.

Biće potrebno da više komande imaju jači uvid u situaciju svojih potčinjenih jedinica. To je potrebno da bi se atomskom podrškom postigao što veći efekat i uošte da bi se nuklearno oružje upotrebljavalo u najtešnjem sadejstvu sa dejstvom sopstvenih snaga. Treba težiti da bojište bude »sunderasto«, »tečno«, a to se može postići i održavati jedino ako su snage izvežbane u otstupanju.

Specifična dejstva. — Pretežan broj ovih dejstava odlikovao se dosada gomilanjem snaga i materijala na malom prostoru, što je olakšavalo kontrolu i komandovanje, planiranje i sam pokret. Međutim, takva se dejstva već danas smatraju zastarelim. Prikupljanje žive sile i materijala na polaznim aerodromima, ukrcavanje i grupisanje koje prethodi forsiranju reka, onakvog obima kakva su bila u Drugom svetskom ratu, — neće u buduće biti moguće.

Vazdušno-desantne operacije deliće se ubuduće na dve kategorije. U jednu će spadati sve one u kojima će učestvovati

snage jače od jedne divizije. Njihov će zadatak biti da obezbede uspeh operacije iako su prethodno pretrpele gubitke od atomskog napada. U drugu kategoriju (za koju pisac ističe da će biti najčešća i da najviše obećava) spadaće operacije u kojima će biti angažovane snage jačine jedne pukovske borbene grupe (pešadiski puk sa sredstvima ojačanja) ili divizije. Njihov će zadatak biti da zauzmu kakav objekat, posle čega će eventualno biti moguće brzo spajanje sa sopstvenim snagama pre no što neprijatelj ma šta ozbiljnije preduzme.

Amfibiske operacije velikih razmera, kakve su vođene u Normandiji, biće zbog opasnosti od napada atomskim oružjem vrlo retke. One bi došle u obzir jedino ako bi se neprijatelj prethodno lišio takve mogućnosti.

Helikopter i avion-helikopter mnogo obećavaju. Njihovom upotrebom posle atomskog napada, trupe se mogu iskrcati dublje u neprijateljsku pozadinu, još dok su sopstveni transportni brodovi daleko od obale. Te se snage, ubrzo posle toga, mogu ojačavati daljim iskrcavanjem vazдушnim putem, kao i iskrcavanjem sa mora duž neposrednih ili slabije posrednih obala.

Ovakav način dejstva omogućiće još rastresitiji raspored snaga i sredstava. Pisac je mišljenja da će brza eksploatacija dejstva atomskog oružja, upotrebljenog u tesnoj vezi sa forsiranjem, omogućiti brz pokret jedinica i dublje prodore. Pri prebacivanju snaga i sredstava preko reka helikopter će naići na naročito široku primenu.

U jednom budućem ratu, pri upotrebi nuklearnog oružja, značaj obaveštajne službe biće još veći. Ranije, pribavljeni podaci, ukoliko su blagovremeno i bili prikupljeni, retko su kad bili dovoljni. Stoga se nameće, kao neophodno da se ubuduće prikupljaju detaljniji podaci i za kraće vreme.

Proučavanje komandanta neprijateljske strane sa ciljem da se dokuči šta se može očekivati od njega — kao što je to u svoje vreme primenjivao Napoleon — biće od posebne važnosti. U tom pogledu pisac naročito ističe fon Rundšteta. Ova odlika omogućuje da se unapred predvidi buduća akcija neprijatelja.

Obaveštajni oficiri moraju da predviđaju — na osnovu poznavanja mogućnosti i načina dejstva neprijatelja — gde će

najverovatnije biti rejni koncentracije, prikupljanja i pravci prilaza. Ukoliko se blagovremeno raspolože takvim podacima, uštediće se u materijalu i vremenu, jer će se uvek i blagovremeno tući pravi ciljevi.

Kontraobaveštajna služba — sa svojim osnovnim zadatkom da prikrije nameravane akcije sopstvenih snaga — biće od još većeg značaja. Praksu prošlosti — da se unapred saopšti čitavom sastavu predviđena akcija — treba odbaciti. Efekat atomskog napada naročito zavisi od iznenadenja i stoga se nikako ne može dozvoliti da o prethodnom napadu neprijatelj blagovremeno sazna. Otuda se pojedini podaci moraju čuvati u najvećoj tajnosti, čak i od zainteresovanih jedinica, sve do poslednjeg momenta. Treba nastojati da se prikriju rejni rezervi, važniji vatreni položaji i komandna mesta. To se može postići, pored ostalog, čestim premeštanjem mesta — rejona (sa osnovnih na rezervne), maskiranjem i prikrivenim pokretima.

Logistika će doživeti korenite izmene — ističe pisac. On smatra da, kad god je moguće, treba težiti da se snabdevanje vrši dobijanjem potreba neposredno iz fabrika. Ovakvim će se načinom postići velika ušteda u materijalu, vremenu i ljudstvu; izbeći će se nagomilavanje materijala duž puteva. Danas se snabdevanje vazдушnim putem smatra kao neophodan način jedino kada to situacija nameće. Međutim, kao što je već istaknuto, helikopter, avion-helikopter i vodeća raketa (dirigovani projektil) naići će ubuduće na široku primenu jer se u njih polažu velike nade. Vodeća raketa, baš zbog svoje male osetljivosti, može se uputiti vodećim napravama tamo gde je najhitniji dotur.

Logističke ustanove treba tako postavljati da se snabdevanje omogući i u slučaju njihovog delimičnog uništenja. I ovde treba koristiti dva pravca. Od logističke se delatnosti zahteva da bude usklađena sa povećanom pokretljivošću jedinica.

U zaključku pisac ističe da mu je cilj bio da ukaže na izmene koje prethode i za koje se može reći da su neminovne, na prilagođavanja i potrebu daljeg istraživačkog rada. U ratovima vođenim kroz vekove, vatrena moć i manevar stalno su se utrkivali, s tim što je naizmenično

dobijao veću važnost čas jedan čas drugi elemenat. U tom smislu pisac navodi niz bitaka i ratova vođenih u prošlosti. Bitka kod Kane bila je pobjeda manevra nad vatrenom moći. Rat dweju ruža (1455 — 1485), pretstavlja niz izolovanih sukoba u kojima je vatrena moć trijumfovala nad manevrom. U Građanskom ratu SAD manevrar je odneo prevagu nad vatrenom moći. U Prvom svetskom ratu vatrena je moć ukočila manevrar. Poslednjih godina Drugog svetskog rata manevrar je bio pobjedonosan. Ako se ovo utrkiavanje nastavi, može se sa sigurnošću očekivati, ističe pisac, da će vatrena moć nadvladati manevrar.

Pridajući vatri ovakav efekat i značaj, pisac ukazuje na potrebu da se svaki pojedinac u vojsci pozabavi iznetim problemima kako bi se došlo do što realnijih zaključaka. Na kraju on podvlači da ne pretenduje da je svojim razmatranjima dao definitivne odgovore na pitanja koja se danas postavljaju pred vojnu nauku. Naprotiv, on smatra da ona mogu poslužiti jedino kao »polazna tačka«; da se iz tih razmatranja mogu razviti ozbiljne studije koje će poslužiti kao materijal za formiranje danas tako neophodne politike i doktrine.

T. L.

„MALA VOJNA BIBLIOTEKA“

Izišla je iz štampe 25 sveska:

OBAVEŠTAJNA SLUŽBA SLUŽI KOMANDANTIMA

od pukovnika

R. Glasa i F. Dejvisona

U ovoj knjizi se daju uputstva kako treba vršiti obaveštajnu službu u miru i ratu u Armiji SAD. To su, ustvari, razrađena zvanična pravila i gledišta američke Komandno-štabne škole. Iako se ta gledišta razlikuju od naših, knjiga ipak može dobro poslužiti ne samo obaveštajnim organima već i svim ostalim starešinama.

**Knjiga ima 179 stranica, 20 skica i 4
priloga u više boja; cena 200 dinara.**